

**SUKUPOLVET KOHTAAVAT
TERHOKERHOSSA – HAASTEITA
JA MAHDOLLISUUKSIA
KULTTUURIPERINNÖN
VÄLITTYMISEEN**

Eveliina Heinonen

Marika Järvenpää

Iida Pajukangas

Opinnäytetyö
Toukokuu 2015
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

EVELIINA HEINONEN, MARIKA JÄRVENPÄÄ & IIDA PAJUKANGAS:

Sukupolvet kohtaavat Terhokerhossa – haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuriperinnön välittämiseen

Opinnäytetyö 60 sivua, joista liitteitä 9 sivua

Toukokuu 2015

Opinnäytetyön tarkoituksena oli nostaa esiin haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuriperinnön välittämässä sukupolvien kohdatessa. Yhteistyökumppanina oli Koko Suomi leikkii -hanke, jonka yhdessä toimintamuodossa, Terhokerhossa, opinnäytetyö toteutettiin. Tutkimusotteena käytettiin laadullista tutkimusta. Aineisto kerättiin havainnoimalla, haastattelemalla sekä kyselylomakkeilla Terhokerhon eri osapuolilta. Tavoitteena oli tehdä näkyväksi sukupolvien välisen sillan rakentumista ja kulttuuriperinnön välittymistä sekä tehdä väliarviointia Terhokerhoista. Opinnäytetyön taustalla olevana viitekehyksenä käsiteltiin sukupolvista lapsuutta ja vanhuutta, vuorovaikutusta, kulttuuriperintöä sekä näihin liittyvää yhteiskunnallista tilannetta. Opinnäytetyön aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Yleisesti Terhokerhoista löydettiin sekä haasteita että mahdollisuuksia kulttuuriperinnön välittämiseen. Vuorovaikutus nousi tarkastelun kohteeksi, sillä se on kulttuuriperinnön välittämisen edellytys. Suurimmaksi haasteeksi nousikin se, ettei lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta pääse juurikaan muodostumaan Terhokerhossa lähinnä lasten vähäisen määrän takia. Lasten ja ikäihmisten väliseen vähäiseen vuorovaikutukseen vaikuttivat myös lasten nuori ikä sekä ikäihmisten heikentynyt toimintakyky. Kulttuuriperinnön välittämiseen löytyi kuitenkin paljon mahdollisuuksia. Kerhon ohjaajilla oli tietoa keinoista, joilla kulttuuriperintöä voidaan välittää, ja kerholaisilla oli vahva motivaatio kertoa vanhoja asioita sekä osallistua toimintaan.

Tulosten perusteella voidaan todeta kerhoon osallistuvien arjen olevan niin erilaista, että kerhon toteutuminen ylipäänsä on vaikeaa. Lapsiperheiden ja ikäihmisten päivärytmi ja elämäntilanne eroavat suuresti toisistaan. Terhokerhon järjestäminen muualla kuin palvelutalossa sekä toisenlainen markkinointi saattaisivat houkutella paikalle enemmän osallistujia, niin lapsia kuin nuorempia ikäihmisiäkin. Paras mahdollisuus vuorovaikutuksen syntymiselle olisivat vapaammat luonnolliset kohtaamistilanteet, joissa ohjaus on vähäisempää mutta joissa kuitenkin pyritään rohkaisemaan vuorovaikutukseen. Terhokerho luo jo itsessään kohtaamispaikan ja on näin mahdollisuus sukupolvien väliselle vuorovaikutukselle ja kulttuuriperinnön välittämislle.

Asiasanat: sukupolvi, kulttuuriperintö, vuorovaikutus, Terhokerho

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HEINONEN, EVELIINA; JÄRVENPÄÄ, MARIKA & PAJUKANGAS, IIDA:
Generations Encounter at Terhokerho-club – Challenges and Possibilities of
Disseminating Cultural Heritage

Bachelor's thesis 60 pages, appendices 9 pages
May 2015

The purpose of this thesis was to establish challenges and possibilities of disseminating cultural heritage when generations encounter. Koko Suomi leikkii –project was the cooperation partner. Terhokerho-club is one of the operation models of the project. The data for this qualitative study were collected in Terhokerho-club by administering questionnaires, interviewing and observing all participants. The aims were to highlight the formation of the connection over generations and the dissemination of cultural heritage as well as do some progress assessment of Terhokerho-clubs. The data was content analysed.

Challenges and possibilities of disseminating cultural heritage were discovered from Terhokerho-club. The most significant challenge was the lack of interaction between children and the elderly. The reasons for that were the low number of children, children being too young, and elderly people's decreased ability to function. Many possibilities to disseminate cultural heritage were found. Counsellors of Terhokerho-club were aware of numerous methods to disseminate cultural heritage. Participants had high motivation to share experiences and participate in activities.

The findings indicate that the daily routines and life situations vary between the elderly and families with children. Overall, organizing of Terhokerho-clubs is difficult. More attention should be paid to marketing and the locations of clubs instead of the sheltered home. If concentrated on these more children and elderly people with increased ability to function could participate. The most effective method to enable interaction over generations could be natural encounter situations. Counsellors should encourage participants to interact instead of expending major time to counselling. All in all, Terhokerho-club provides a place to encounter and enables encounter of generations and dissemination of cultural heritage.

Key words: generation, cultural heritage, interaction, Terhokerho

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KULTTUURIPERINTÖ SUKUPOLVIEN VÄLILLÄ.....	6
2.1	Kulttuuriperintö käsitteenä.....	6
2.2	Sukupolvi käsitteenä	7
2.3.	Vuorovaikutus lasten ja ikäihmisten näkökulmasta.....	9
2.4.	Käsitteellinen viitekehys	10
3	SUKUPOLVIEN KOHTAAMINEN NYKY-YHTEISKUNNASSA	12
3.1.	Sukupolvien kohtaamiseen liittyviä tutkimuksia	12
3.2.	Sukupolvien välinen suhde	14
3.3.	Sosiaalinen isovanhemmuus ja sukupolvityö	15
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	17
4.1	Terhokerhot osana Koko Suomi leikkii -hankkeen toimintaa	17
4.2	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	18
4.3	Tutkimusmenetelmät	19
4.4.	Aineiston analyysi.....	21
5	KOKEMUKSIA TERHOKERHOSTA	23
5.1.	Yhteistyökerhojen toiminta.....	23
5.2	Ikäihmisten näkemyksiä	24
5.2.1	Motivaatio Terhokerhoon osallistumiseen.....	24
5.2.2	Ikäihmisten kokemuksia vuorovaikutuksesta lasten kanssa	26
5.2.3	Kulttuuriperinnön jakaminen ikäihmisten näkökulmasta	30
5.3	Lasten kokemuksia	31
5.4	Vapaaehtoisten toiminta ja kerhon sisältö	35
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	40
7	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	46
8	LOPUKSI	48
	LÄHTEET.....	49
	LIITTEET	52
	Liite 1. Saatekirje tutkimuslupahakemukselle.....	52
	Liite 2. Suostumus osallistumisesta tutkimukseen	53
	Liite 3. Havainnointirunko	54
	Liite 4. Teemahaastattelun runko	55
	Liite 5. Aineistonkeruumenetelmä lapsilta.....	56
	Liite 6. Kyselylomake kerhon ohjaajille	57
	Liite 7. Kyselylomake lasten vanhemmille	59

1 JOHDANTO

Sukupolvien kohtaaminen on muuttunut haastavammaksi ajan saatossa. Sukupolvet saattavat tavata harvoin toisiaan, koska koko suku ei enää asu yhdessä ja saattaa jopa olla levittäytynyt ympäri Suomea. Sukupolvet eivät enää kohtaa. Sukupolvityö on pyrkinyt luomaan sukupolvien luonnollisia kohtaamispaikkoja, jotta tähän tilanteeseen saataisiin muutosta. Kohtaavat sukupolvet eivät enää välttämättä ole biologista sukua keskenään, vaan puhutaankin sosiaalisesta isovanhemmuudesta. Sosiaalinen isovanhemmuus tarjoaa mahdollisuuden varsinkin niille lapsille, joilla ei ole omia isovanhempia sekä ikäihmisille, joilla ei ole omia lapsia.

Tämä ajankohtainen ja tuore aihe oli yhteiskunnallisesti merkittävä sekä kiinnostava, eikä siitä ollut aiemmin juurikaan tehty opinnäytetöitä. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Koko Suomi leikkii -hankkeen Terhokerhojen kanssa. Terhokerhoon törmättiin Kotivinkki-lehden artikkelissa, josta kiinnostus toimintaan heräsi. Opinnäytetyössä tutkittiin, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia Terhokerhosta löytyy kulttuuriperinnön välittymiseen liittyen. Opinnäytetyössä puhutaan kulttuuriperinnön välittymisestä, sillä sitä välittyy sukupolvelta toiselle ilman erityistä keskittymistä tähän, esimerkiksi vanhojen tarinoiden yhteydessä.

Opinnäytetyöhön valittiin keskeisiksi käsitteiksi kulttuuriperintö, sukupolvet, joista käsitellään lapsuutta ja vanhuutta, sekä vuorovaikutus. Ne kaikki kuvaavat oleellisesti tutkimuskysymyksiä sekä Terhokerhon toimintaa. Vuorovaikutus on edellytys kulttuuriperinnön välittymiselle. Lapsuus ja vanhuus valittiin, koska Terhokerho on luotu kohtaamispaikaksi lapsille ja ikäihmisille, joten kerhoa tarkastellaan heidän näkökulmasta. Asiasanana ja ikävaiheena puhuttaessa käytetään sanaa vanhuus, mutta kun puhutaan iäkkästä henkilöstä, käytämme sanaa ikäihminen.

Opinnäytetyö toteutettiin kahdessa eri Terhokerhossa, joissa havainnoitiin, haastateltiin eri menetelmin sekä kerättiin tietoa kyselylomakkeilla. Aineisto kerättiin kerhojen aikana. Aineistoa haluttiin saada kaikilta osallistujilta, sillä kaikkien ääni, näkemykset ja kokemukset tahdottiin nostaa esiin sekä saada monipuolinen näkökulma. Mitä kerhot pitävät sisällään? Ovatko lapset ja ikäihmiset tekemisissä keskenään kerhossa?

2 KULTTUURIPERINTÖ SUKUPOLVIEN VÄLILLÄ

2.1 Kulttuuriperintö käsitteenä

On vaikeaa antaa täsmällistä määrittelyä kulttuuriperinnölle, koska tähän käsitteeseen liitetään hyvin laajasti eri asioita historiasta nykypäivään. Kulttuuriperintö tarkoittaa hyvin laajaa asiaa, sillä se voi olla jokin konkreettinen esine, vanha ympäristö tai pelkästään puhuttu tieto, joka välittyy sukupolvelta toiselle. Ihmiset itse määrittelevät, mikä on heidän kulttuuriperintöään. Sitä ei siis ole itsestään olemassa, vaan joku menneen ajan tapahtuma tai asia valitaan säilyttämisen arvoiseksi, joten siitä tulee kulttuuriperintöä. Kulttuuriperintö on kuitenkin muuttuvaa ja se elää ihmisten mukana ajan kuluessa. (Alanen 2005, 101; Tuomi-Nikula ym. 2013, 14, 20; Suomen museoliitto 2014.)

Kulttuuriperinnön avulla saa tietoa menneestä ajasta ja miten silloin on eletty sekä tehty asioita. Se auttaa ihmistä ymmärtämään omaa historiaansa. Kulttuuriperinnön avulla pystyy liittämään itsensä sukupolvien ketjuun, omaan paikkaansa. Toisaalta nykypäivän kulttuuriperintöä tämän päivän lapset ja nuoret sisäistävät paremmin, joten he puolestaan välittävät tätä kulttuuriperintöä vanhemmalle sukupolvelle. Nykypäivän kulttuuriperintö on lähinnä teknologian kehitystä sekä uusia kulttuuri-ilmiöitä. On tärkeää, että molemmat sukupolvet ovat kiinnostuneita toistensa ajan kulttuurista. (Alanen 2005, 101; Korhonen 2006, 60; Laru ym. 2010, 109–110; Tuomi-Nikula ym. 2013, 14, 20; Suomen museoliitto 2014.)

Kulttuuriperintöä voi olla pelkästään perheen ja suvun keskuudessa tai laajemmin yhteiskunnan tasolla. Suvussa ollut tapa tai esine periytyy sukupolvelta ja perheeltä toiselle, kuten joulunviettotavat. Laajemmin koko Suomessa koetaan yhteiskunnallisesti merkittäväksi jokin asia, kuten luontokohde, jota tulee suojella. (Alanen 2005, 101; Tuomi-Nikula ym. 2013, 15–16.)

Unesco jaottelee kulttuuriperinnön aineelliseen ja aineettomaan kulttuuriperintöön. Unesco:n mukaan aineeton kulttuuriperintö voi olla puhuttua tietoa, kerrottuja kokemuksia sekä hyviksi koettuja elämän ohjeita. Aineellinen kulttuuriperintö on puolestaan konkreettinen esine tai ympäristö. Tuomi-Nikulan ym. (2013) mukaan

aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön raja on kuitenkin häilyvä eikä niitä voi tarkasti erottaa toisistaan. Pelkkä esine ei kulttuuriperintöä välitä, vaan olennaista on esineestä kertominen ja sen taustalla oleva tunnearvo. (Tuomi-Nikula ym. 2013, 18–19; Opetus- ja kulttuuriministeriö: Aineeton kulttuuriperintö 2014; UNESCO: What is Intangible Cultural Heritage? 2014.)

Kulttuuriperintöä pyritään vaalimaan, säilyttämään ja suojelemaan. Unesco on tehnyt yleissopimuksia kulttuuriperinnön eri osa-alueisiin liittyen. Esimerkiksi aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisen yleissopimus velvoittaa turvaamaan aineettoman kulttuuriperinnön säilymistä. Tämä sopimus tuli Suomessa voimaan toukokuussa 2013. Aineettoman kulttuuriperinnön suojeleminen on tärkeää, koska ilman sen jakamista suullisesti eteenpäin, perintö häviää. Tätä ihmisten hiljaista tietoa ei ole luettavissa mistään. Suomessa on myös yhdistyksiä ja seuroja, jotka vaalivat kulttuuriperintöä. Näitä ovat esimerkiksi Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen Seura ja Suomen Kulttuuriperinnön Säätiö. (Kumpula 2010, 77–78; Tuomi-Nikula ym. 2013, 18; Opetus- ja kulttuuriministeriö: Aineeton kulttuuriperintö 2014; UNESCO: What is Intangible Cultural Heritage? 2014.)

Opinnäytetyössä käsitellään kulttuuriperintöä, mitä sukupolvet välittävät toisilleen Terhokerhossa. Opinnäytetyössä tarkastellaan aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön vuorovaikutuksessa kerhon toimintaa, mikä edellyttää sekä esinettä tai asiaa että keskustelua. Terhokerhossa kulttuuriperinnön välittämiseen käytetään pääasiassa leikin keinoa, jotta lapsetkin pääsevät keskustelun tasolle.

2.2 Sukupolvi käsitteenä

Sukupolvi voidaan määritellä eri tavoin. Sen raja on häilyvä, joten sitä on vaikea määritellä aivan täsmällisesti. Biologisesti toisilleen sukua olevat muodostavat peräkkäisten sukupolvien ketjun eli suvun vanhemmat, lapset ja lapsenlapset muodostavat kukin oman sukupolvensa. Silloin sukupolvella viitataan sukulaisuuteen. Toisaalta sukupolvea voidaan määritellä yhteiskunnallisena käsitteenä. Suunnilleen samaan aikaan syntyneet muodostavat ikävaihesukupolven. Kokemussukupolveksi kutsutaan heitä, joita yhdistävät yhteiskunnassa tapahtuneet elämäkokemukset ja muutokset. Esimerkiksi nykypäivän vanhusväestöä yhdistää sodan kokeminen, kun he

ovat olleet pieniä, tai vastaavasti tällä vuosituhanella syntyneiden kokemukset teknologian muutoksesta. Mannheim, Marinin (2005, 43) mukaan, väittää samaksi yhteiskunnalliseksi sukupolveksi kuulumisen edellytykseksi myös tunteen samaan sukupolveen kuulumisesta, eli pelkkä sama ikä tai yhteiset kokemukset eivät riitä. (Marin 2005, 21, 40–41, 43; Korhonen 2006, 52–53, 57; Ukkonen-Mikkola 2011, 16–17.) Opinnäytetyössä tarkastellaan sukupolvia pääasiassa yhteiskunnallisena käsitteenä, koska Terhokerhossa kohtaavat sukupolvet eivät ole toisilleen biologista sukua.

Ihmisen elämä jakautuu eri ikävaiheisiin. Elämässä tulevat peräkkäin vaiheet lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Ajatuksena on, että eri vaiheissa elämä ja ihminen ovat erilaisia. Terhokerhossa toisensa kohtaavat lapset, aikuiset ja ikäihmiset, mutta näistä tarkastellaan vain nuorimman ja vanhimman sukupolven kohtaamista, eli lapsia ja ikäihmisiä. Ukkonen-Mikkola (2011, 25) nostaa esiin oleellisen kysymyksen eri ikävaiheiden rajojen määrittelyn vaikeudesta. Missä vaiheessa siirrymme lapsuudesta nuoruuteen tai aikuisuudesta vanhuuteen? Yleisesti näitä termejä on hankala määrittellä, joten siksi kysymys on oleellinen. Olemme aina vanhempiemme lapsia, olimmepa minkä ikäisiä tahansa. Toisaalta meillä on aina vanhemmat ja isovanhemmat, vaikka he eivät olisikaan enää elossa. (Marin 2005, 19–20.)

Lapsuus voidaan nähdä kasvun ja kehityksen ajanjaksona, johon kuuluu oleellisesti aikuisen läsnäolo kasvun tukena ja turvana. Tässä opinnäytetyössä määritellään varhaislapsuudeksi aika ennen kouluikää. Aika esikoulun ja koulun alkamisesta noin 6–7-vuotiaana varhaisen nuoruusiän alkuun asti noin 12-vuotiaaksi asti määritellään keskilapsuudeksi (Nurmi ym. 2014, 77). Nämä määritelmät eivät kuitenkaan itsessään rakenna lapsuutta, vaan myös lapset itse luovat sitä yksilöinä. Terhokerhojen ikäsuositus lapsille on 5–10 vuotta, joten he sijoittuvat varhaislapsuuteen sekä keskilapsuuteen. Lapset kasvavat nuoruuteen, mutta yhteiskunnassa on silti aina lapsuuden ikävaiheessa olevia ja näin syntyy uusi sukupolvi. (Alanen 2005, 164, 176, 178.)

Suomessa saavutetaan usein eläkeikä 65-vuotiaana. Siksi Suomessa vanhuuden määritelmänä käytetään ihmisiä, jotka ovat 65-vuotta tai sitä vanhempia. (Jyrkämä 2005, 281; Ukkonen-Mikkola 2011, 26.) Pelkkä kronologinen ikä ei kuitenkaan yksin selitä vanhuutta. Nurmi ym. (2014, 278) lisäävät, että vanhuuden voi myös määrittellä ihmisen oman kokemuksenkin perusteella. Vanheneminen tapahtuu jokaisella

yksilöllisesti sekä fyysisen että psyykkisen toimintakyvyn osalta. Kuitenkin vanhuuden myötä tapahtuva heikkeneminen tapahtuu väistämättä jossain vaiheessa. Hyvinvoinnin lisääntyttä väestön keskimääräinen elinikä on noussut, joten yhä useampi saavuttaa entistä korkeamman eliniän. Tämän seurauksena elossa olevia sukupolvia on enemmän kuin koskaan, jopa neljä tai viisi peräkkäistä sukupolviketjua. Vanhuutta on alettu jakaa kahteen eri osaan, kolmanteen ja neljänteen ikään, jolloin raja kulkee 80–85 ikävuoden kohdalla. (Jyrkämä 2005, 268, 280; Marin 2005, 21, 42.)

2.3. Vuorovaikutus lasten ja ikäihmisten näkökulmasta

Vuorovaikutus on edellytys kulttuuriperinnön välittymiseen sukupolvien välillä. Tämä ajatus pohjaa tätä opinnäytetyötä. Vuorovaikutus on sanallista tai sanatonta viestintää. Sanallinen vuorovaikutus pitää sisällään kaiken verbaalisen, kielellisen, ilmaisun eli puheen ja kirjoituksen. Sanaton eli nonverbaalinen vuorovaikutus on muun muassa ilmeitä, eleitä, katsekontakti ja kosketus. Vuorovaikutuksesta merkittävä osa on sanatonta viestintää. (Kan & Pohjola 2012, 68–69; UNESCO: What is Intangible Cultural Heritage? 2014.)

Jos puhutaan vuorovaikutuksesta lasten ja ikäihmisten välillä, saattaa ikä tuoda haasteita vuorovaikutuksen toteutumiselle. Haasteita tuovat esimerkiksi ikään sidoksissa olevat vuorovaikutuksen piirteet. Toisaalta vuorovaikutus toteutuessaan voi olla antoisaa molemmille sukupolville.

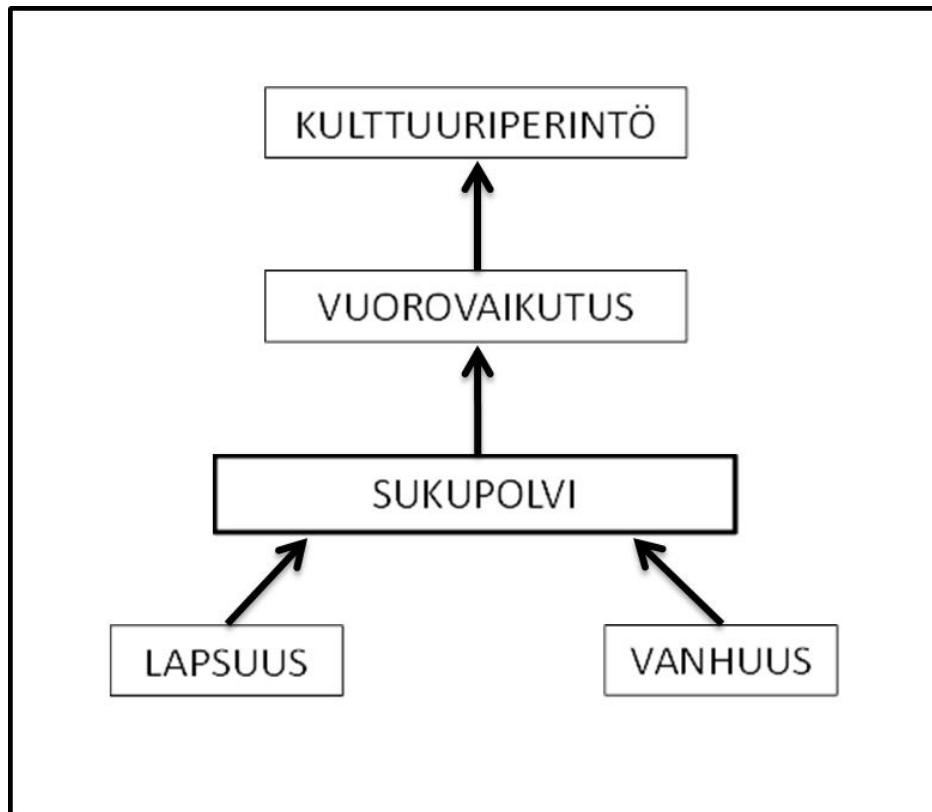
Lapsen vuorovaikutus kehittyy koko ajan monipuolisemmaksi lapsen kasvaessa. Aluksi lapsen vuorovaikutus on sanatonta, kuten hymyä tai katsekontaktin ottamista. Myöhemmin lapsen oppiessa puhumaan mukaan tulee sanallinen vuorovaikutus. Sanallinen vuorovaikutus on aluksi alkeellista, kun lapsi puhuu vain lyhyitä lauseita ja abstraktien asioiden ymmärtäminen on haastavaa. Lapsen onkin tärkeää tulla kuulluksi ja päästä osallistumaan erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin, jotta sosiaaliset taidot kehittyvät. Avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri sekä aikuisten tuki ja meneminen lapsen tasolle edesauttavat lapsen vuorovaikutuksen kehittymistä. Vuorovaikutustilanteiden onnistuessa lapsi saa varmuutta ottaa kontaktia muihin myös itsenäisesti. (Huhtanen 2005, 9–10, 18–19.)

Vanhenemisen seurauksena vuorovaikutukseen saattaa tulla lisää haasteita. Vanhenemisessä on kolme toimintakyvyn ulottuvuutta fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen, jotka vaikuttavat vuorovaikutukseen. Fyysisen toimintakyvyn laskiessa kyky suoriutua päivittäisistä toimista hankaloituu, esimerkiksi kuulon, näön tai liikkuvuuden heikentyessä. Toisen puheen kuuleminen, sanattoman viestinnän näkemättömyys tai osallistuminen toiminnallisiin lasten leikkeihin hankaloituvat ja vaikuttavat näin vuorovaikutukseen. Psyykkisen toimintakyvyn kuuluvat älylliset eli kognitiiviset toiminnot, joita ovat muun muassa muisti ja havaitseminen. Uusien ihmisten muistaminen, nopeassa toiminnassa mukana oleminen ja asioiden havaitseminen saattavat olla hankalia. Sosiaalinen toimintakyky liittyy tiiviisti yhteen fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn kanssa, eikä sitä voi tarkastella yksin. Sosiaalinen toimintakyky on olemista vuorovaikutuksessa toisten kanssa, johon nämä edellä mainitut asiat vaikuttavat. Vanhetessa vuorovaikutus on muutoksessa, mutta on silti merkityksellistä. (Kan & Pohjola 2012, 14–16, 19, 23–25, 28–30, 68.)

2.4. Käsitteellinen viitekehys

Opinnäytetyön käsitteellisenä viitekehystenä on sukupolvesta, vuorovaikutuksesta ja kulttuuriperinnöstä koostuva konteksti. Sukupolvista käsitellään lapsuutta ja vanhuutta ikävaiheina, koska opinnäytetyössä käsitellään nimenomaan näiden ikävaiheiden välistä vuorovaikutusta ja kulttuuriperinnön välittymistä. Vuorovaikutus ja kulttuuriperintö ovat käsitteellisessä viitekehyksessä, koska vuorovaikutus on kulttuuriperinnön välittymisen edellytys.

Kuviossa yksi on kuvattu käsitteiden suhdetta toisiinsa. Viitekehysten pääkäsitteenä on sukupolvi, jonka alakäsitteinä toimivat lapsuus ja vanhuus. Sukupolven ja kulttuuriperinnön välillä on käsite vuorovaikutus, sillä se on askel kulttuuriperinnön välittymiseen. Nämä käsitteet muodostavat taustalla olevan yhtenevän viitekehysten.

KUVIO 1. Viitekehys

3 SUKUPOLVIEN KOHTAAMINEN NYKY-YHTEISKUNNASSA

3.1. Sukupolvien kohtaamiseen liittyviä tutkimuksia

Tällä vuosituhannella sukupolvien välinen kohtaaminen on noussut yhteiskunnassa yleiseen keskusteluun. Siihen liittyen on tehty tutkimuksia yliopistossa pro gradu-tutkimuksien ja väitöskirjojen muodossa sekä erilaiset hankkeet ovat toteuttaneet tutkimuksia sukupolvien kohtaamisesta. Tässä käsitellään muutamia tähän opinnäytetyöhön liittyviä tutkimuksia, joista nostetaan esiin opinnäytetyön kannalta olennaisia asioita.

Vuonna 2011 Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikössä Tuulikki Ukkonen-Mikkola on tehnyt väitöskirjan ”Sukupolvien kohtaamia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa”. Väitöskirjan lähtökohtana oli lasten ja ikäihmisten kohtaaminen ja heidän välinen vuorovaikutus, jota tutkittiin havainnoiden ja haastatellen. Tutkimus toteutettiin yhdistetyssä palvelukeskuksessa, jossa päiväkotia ja vanhusten asumisyksikkö olivat samassa rakennuksessa. Tarkoituksena oli kuvata palvelukeskuksen yhteistä toimintakulttuuria eli miten lapset ja ikäihmiset toimivat yhdessä arjessa. Pelkkä rakennus ei riitä, vaan on luotava mahdollisuus spontaaneille kohtaamisille. (Ukkonen-Mikkola 2011, 5.)

Väitöskirjan tuloksista nousee esiin tärkeys sekä yhdessä suunnitelluille että spontaaneille lasten ja ikäihmisten kohtaamisille, johon palvelukeskuksessa oli runsaasti mahdollisuuksia. Lasten ja ikäihmisten välillä näkyy sosiaalisia suhteita ja heidän välillään on niin sanatonta kuin sanallistakin vuorovaikutusta. Sukupolvien välinen kohtaaminen tukee lapsen sosiaalista kehitystä ja itsetuntoa sekä auttaa lasta kiinnittymään kulttuuriinsa. Ikäihmisille tämä suhde osoittautui myös merkitykselliseksi, sillä se toi heille paljon sisältöä elämään. Myös lasten vanhemmat sekä palvelukeskuksen henkilökunta näkevät sukupolvien kohtaamisen positiivisena. Kokonaisuudessaan tämä toimintamalli luo paikkaan yhteisöllisyyttä. (Ukkonen-Mikkola 2011, 5.)

Maailmallakin sukupolvien kohtaaminen on noussut 2000-luvulla yleiseen keskusteluun ja tutkimusten aiheeksi. Yhdysvalloissa Fordhamin yliopistossa sosiaalitieteiden

yksikössä valmistui tutkimus sukupolvien kohtaamiseen liittyen. Janna C. Heyman ja Irene A. Gutheil tekivät tutkimuksen nimeltä ”They Touch Our Hearts”, jossa kerättiin kokemuksia eri osapuolilta sukupolvien kohtaamisesta. Tutkimus julkaistiin vuonna 2008. Tutkimus toteutettiin ikäihmisten ja lasten yhteisessä palvelukeskuksessa, jossa heille järjestettiin yhteisiä toimintatuokioita. Toimintatuokioilla pyrittiin saamaan ikäihmiset ja lapset vuorovaikutukseen keskenään. (Heyman & Gutheil 2008, 398, 400.)

Tutkimuksen aineisto kerättiin eri osapuolten välisellä keskustelulla. Aineiston poikkileikkaaviksi teemoiksi nousivat tunteet, kohtaamisen haasteet, kotoinen ilmapiiri, ihmissuhteet ja keskinäinen kunnioitus. Sekä ikäihmiset että lapset kokivat suurta ilon tunnetta kohdatessaan toisensa. Kohtaamisen haasteiksi koettiin ikäihmisten aktiviteetteihin osallistumisen vaikeus toimintakyvyn vuoksi sekä ikäihmisten vähäisyys lapsiin verrattuna. Kaikki osallistujat kokivat ilmapiirin hyvin kotoiseksi ja sosiaalinen isovanhemmuus tuntui heistä toteutuvan jopa niin hyvin, että ikäihmiset korvasivat lapsen omaa biologista isovanhempaa. Sukupolvien välistä vuorovaikutusta loivat yhteinen toiminta ja tekeminen. Tutkimuksessa korostui, että luonnollinen ja rento toiminta edesauttoi vuorovaikutusta. Henkilökunta olikin huolestunut liiallisesta suunnittelusta ja sen vaikutuksesta laadukkaaseen vuorovaikutukseen lasten ja ikäihmisten välillä. Myös ikäihmiset sekä lapset kokivat itse mieluisimmaksi tekemiseksi vapaamman toiminnan. Molemminpuolinen kunnioitus muodostui kantavaksi teemaksi tutkimuksessa ja ilmeni lapsilla jopa palvelukeskuksen ulkopuolella. (Heyman & Gutheil 2008, 402–407.)

Vanhustyön keskusliitto toteutti monien yhteistyökumppaneiden kanssa Raha-automaattiyhdistyksen tukemana Elämänkulku ja ikäpolvet -tutkimus- ja kehittämishankkeen vuosina 2011–2013. Hankkeessa keskityttiin nyky-yhteiskunnan tilanteeseen, haluttiin lisätä sukupolvien välistä kohtaamista sekä pohdittiin sukupolvien välisiä suhteita. Tutkimuksessa haluttiin selvittää eri aikoina syntyneiden kokemusta sukupolvien ketjussa sekä sukupolvia yhdistäviä ja erottavia kokemuksia. Tietoa kerättiin useilla eri menetelmillä muun muassa järjestämällä keskusteluryhmiä, ikäpäiväkirjoilla ja mielipidekyselyillä. Koko hanke keskittyi ikäihmisten näkökulmaan, joten tavoitteena oli erityisesti edistää ikäihmisten psykososiaalista hyvinvointia lisäämällä eri sukupolvien kohtaamista. (Elämänkulku ja ikäpolvet: Hanke 2014; Elämänkulku ja ikäpolvet: Tutkimus 2014; Saarenheimo 2014, 4.)

Hankkeen tekemän tutkimuksen tulokset osoittavat, että eri sukupolvilla on ollut yhtenevät ajatukset toisistaan. Päällimmäisiksi ajatuksiksi nousivat eri sukupolvien arvostus toisiaan kohtaan ja halu olla vuorovaikutuksessa toisen ikäisten kanssa ja sitä kautta oppia elämästä. Olennaiseksi koettiin luonteva yhteinen toiminta, ei niinkään ohjauskeskeiset tilanteet. Toiminta itsessään koettiin sukupolvia yhdistäväksi, kun siihen osallistuvilla on yhtenevät kiinnostuksen kohteet. Tällöin myös vuorovaikutus heidän välillään oli luontevampaa. (Saarenheimo 2014, 113–115.)

3.2. Sukupolvien välinen suhde

Isovanhemmuus on aina ollut Suomessa tärkeä osa perhettä. Useimmiten isovanhemmilla on lämmin ja hyvä suhde jälkipolviinsa. Menneinä vuosikymmeninä isovanhemmilla on ollut merkittävämpi rooli perheen arjessa. Esimerkiksi lapsenlapset on saatettu viedä päivähoitoon isovanhempien luokse ja muutenkin aikaa on vietetty enemmän yhdessä. Isovanhemmat ovat toimineet omien kokemuksiansa jakajina, tarinoiden kertojina, leikkikaverina ja elämän tukipilarina. (Kalliomaa 2008, 42; Reiman-Salminen 2008, 48; Fågel 2010, 52–61.)

Isovanhemman ja lapsenlapsen suhde on merkityksellinen molemmille osapuolille. Kun isovanhemmat kertovat tarinoita ja muistelevat elämäänsä, on se voimauttava kokemus heille itselleenkin. Lapsen kanssa koettu leikki ja ilo lisäävät ikäihmisten positiivista suhtautumista elämään sekä yleistä hyvinvointia. Lapset taas oppivat omista juuristaan, perinteistä, arvoista, tavoista sekä saavat luottamusta tulevaisuuteen. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin läheisyys sukupolvien välillä. (Kalliomaa 2008, 44–45; Luumi 2008, 22; Reiman-Salminen 2008, 48; Fågel 2010, 52–61; Fågel & Rotkirch 2010, 80–92; Koko Suomi leikkii -hanke: Hankesuunnitelma 2014; Nurmi ym. 2014, 298.)

Nykyään eri-ikäisten yhteisöllisyys on katoamassa, kun olemme tekemisissä useimmiten vain omanikäistemme kanssa. Lapset ovat päiväkodissa pääasiassa toisten lasten kanssa ja ikäihmiset keskenään asumisyksiköissä. Tämänkaltaiset palvelut, jotka on suunnattu tietyille ikäryhmälle, vähentävät sukupolvien yhdessäoloa. Yhteiskunnan käsitys perheestä on muuttunut niin, etteivät isovanhemmat enää ole niin tiivis osa perheen arkea. Viranomaisten ja lainsäädännön näkökulmasta perhe sosiaalisena yksikkönä ei kata enää isovanhempia. Isovanhempien menettäminen kuoleman tai

vanhempien avioeron kautta, muuttoliikkeen aiheuttama pitkä fyysinen välimatka sekä vähälapsiset tai lapsettomat perheet ovat myös osittain erottaneet sukupolvia toisistaan. (Allahwerdi 2008, 5; Reiman-Salminen 2008, 48–49; Rotkirch ym. 2010, 7; Nurmi ym. 2014, 299; Nykänen 2014, 75.)

Isovanhemmuus on muuttunut modernimmaksi tällä vuosituhanella. Elossa olevia sukupolvia on enemmän kuin koskaan, mutta silti se ei takaa sukupolvien yhdessäoloa. Kaikilla on omat menonsa ja isovanhempien luona ei vierailta samalla tavalla kuin ennen. Isovanhemmat ovat iältään nuorempia ja jotkut saattavat olla vielä mukana työelämässä. Toisaalta eläkepäiviä halutaan käyttää matkusteluun, opiskeluun ja omien haaveiden toteuttamiseen. (Kalliomaa 2008, 43; Reiman-Salminen 2008, 50.)

3.3. Sosiaalinen isovanhemmuus ja sukupolvityö

Isovanhemmuus ei ole pelkästään biologisten suhteiden varassa, vaan on olemassa myös sosiaalista isovanhemmuutta. Uusperheiden myötä perhe on moninaistunut ja ikäihmiset ovat saaneet uusia lapsenlapsia, jotka eivät biologisesti ole sukua toisilleen. On paljon yksinäisiä ikäihmisiä, joilla ei ole lapsenlapsia tai muuten mahdollisuutta pitää yhteyttä heihin. Heille sosiaalinen isovanhemmuus luo mahdollisuuden sukupolvien väliseen kanssakäymiseen. (Allahwerdi 2008, 5; Laru ym. 2010, 111.)

Tällä hetkellä ja tulevaisuudessa on paljon hyväkuntoisia eläkkeellä olevia tai sille jääviä ikäihmisiä, joilla on aikaa ja halua toimia sosiaalisena isovanhempana. Erityisesti järjestöt ovat kehittäneet erilaisia sukupolvien välistä kohtaamista mahdollistavia toimintamuotoja, jotka toteuttavat tätä sosiaalista isovanhemmuutta. Tällaisia ovat esimerkiksi Tukivaarit ry:n ylläpitämä kouluvaaritoiminta sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton ylläpitämä Kylämummi- ja vaari -toiminta. Opinnäytetyön yhteistyökumppani Koko Suomi leikkii -hankkeen Terhokerho pyrkii toteuttamaan sosiaalista isovanhemmuutta. (Kalliomaa 2008, 45–46; Reiman-Salminen 2008, 50.)

Työmuotoa, jossa pyritään mahdollistamaan sukupolvien kohtaaminen ja sosiaalinen isovanhemmuus kutsutaan sukupolvityöksi. Sukupolvityö pyrkii vastaamaan nyky-yhteiskunnan tilanteeseen ja lisäämään luonnollisia eri sukupolvien tapaamismahdollisuuksia. Yhteiskunnan järjestämät palvelut, kuten päiväkodit, koulut

ja vanhainkodit, ovat erkaannuttaneet eri sukupolvet toisistaan. Kaupunki- ja asumissuunnittelullakin yhteiskunta voi ohjailta sukupolvien asumista tiettyihin kaupunginosiin tai jopa tiettyihin taloihin. Esimerkiksi senioritaloissa saavat asua vain ikäihmiset. (Suomi 2003, 179–183.)

Sukupolvityöllä on pyritty lisäämään sukupolvien luonnollista kohtaamista eri keinoin esimerkiksi yhdistämällä päiväkoteja ja vanhusten palvelutaloja. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan tämän lisäksi heillä pitäisi olla yhteistä tekemistä luonnollisissa tilanteissa. Ulkoilu, ruokailu tai puutarhanhoito voisivat olla hyviä sukupolvien kohtaamistilanteita. Asuinalueille on myös pyritty luomaan avoimia kohtaamispaikkoja kaiken ikäisille, kuten puistoja, kahviloita ja harrastusmahdollisuuksia. Sukupolvityön mahdollistama sosiaalinen isovanhemmuus tulee perustua vapaaseen kanssakäymiseen ja arvostukseen. Tarkoituksena ei ole luoda velvoittavaa holhoavaa suhdetta sukupolvien välille. Sosiaalinen isovanhemmuus ja kertomukset menneestä ajasta voivat biologisen isovanhemman puuttuessa paikata lapsen sukupolvisuhdetta ja itsensä sijoittamista ajan ketjuun. (Suomi 2003, 179–183.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Terhokerhot osana Koko Suomi leikkii -hankkeen toimintaa

Koko Suomi leikkii -hanke on Suomen Punaisen Ristin ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton toteuttama sekä Suomen Kulttuurirahaston rahoittama vuosien 2014–2016 aikana tapahtuva yhteinen hanke. Hanke on luotu edesauttamaan lapsen hyvinvointia leikin keinoin. Hankkeessa viitataan tutkimuksiin, joiden mukaan lapsen psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavat muun muassa leikki ja sukupolvien väliset ihmissuhteet. Lapset tarvitsevat aikuisen läsnäoloa, turvallista ja kiireetöntä yhdessäoloa. (Koko Suomi leikkii -hanke: Hankesuunnitelma 2014, 3; Koko Suomi leikkii -hanke: PowerPoint 2014.)

Hankkeella on useita tavoitteita, jotka liittyvät muun muassa kulttuuriperintöön, vapaaehtoistoimintaan, yhteisöllisyyteen sekä leikkiin. Opinnäytetyön kannalta olennaisimmat tavoitteet ovat: ”rakentaa siltaa sukupolvien välille ja välittää kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle” ja ”nostaa leikin ja sukupolvien sillan rakentamisen yhteiskunnassa näkyvästi esiin” (Koko Suomi leikkii -hanke: Hankesuunnitelma 2014, 10–11; Koko Suomi leikkii -hanke: PowerPoint 2014).

Terhokerhot ovat yksi Koko Suomi leikkii -hankkeen toimintamuodoista. Hankkeen tavoitteena on perustaa Terhokerho Suomen jokaiseen kuntaan vuoden 2016 loppuun mennessä. Terhokerho on sukupolvien kohtaamispaikka, jonne ovat tervetulleita niin lapset, aikuiset kuin ikäihmisetkin. Ne ovat avoimia ja maksuttomia kerhoja, joihin voi tulla kuka vain. Perimmäisenä tavoitteena on, että eri-ikäiset ihmiset pääsevät kohtaamaan toisiaan kerhossa, eivätkä ole keskenään vain ikäistensä kanssa. Kerhoissa puuhaillaan yhdessä eri tavoin, kuten askarrellaan tai luetaan, sekä leikitään. (Koko Suomi leikkii -hanke: Hankesuunnitelma 2014, 3; Koko Suomi leikkii: Terhokerho 2014; Koko Suomi leikkii -hanke: PowerPoint 2014.)

Suomi on jaettu maakuntia yhdistämällä 10 alueeseen, joiden toiminnasta vastaavat leikkilähetit. Leikkilähettien tehtävänä on muun muassa auttaa perustamaan Terhokerhoja, suunnitella toimintaa Terhokerhoihin yhdessä vapaaehtoisten kanssa sekä auttaa vapaaehtoisia Terhokerhojen ohjaamisessa. Terhokerhoja ohjaavat vapaaehtoiset,

he siis toimivat kerhon ohjaajina. Vapaaehtoisia on aina kerhossa paikalla useampia. He suunnittelevat kerhojen toimintaa. Terhorepussa on käsikirja vapaaehtoiselle sekä ideoita ja välineitä toimintaan eli se on tarkoitettu toiminnan tueksi. (Koko Suomi leikkii -hanke: Hankesuunnitelma 2014, 8–9; Koko Suomi leikkii: Tietoa hankkeesta 2014; Koko Suomi leikkii -hanke: PowerPoint 2014.)

Ennen varsinaista hanketta oli pilottihanke, joka toteutettiin noin puolen vuoden ajanjaksolla syksystä 2013 vuoden 2014 alkupuolelle. Pilottihanke toteutettiin Tuusulassa, Tampereella, Muuramessa ja Turussa, joissa perustettiin sukupolvien kohtaamispaikka. Kohtaamispaikoissa järjestettiin sukupolvia yhdistävää toimintaa esimerkiksi leikin ja laulun keinoin. Pilottihankkeen toimintaa arvioitiin muun muassa havainnoimalla ja palautetta kysymällä. Arvioinnissa korostui kerhojen kiireetön ja vapaa ilmapiiri, joka mahdollistaa eri sukupolvien luontevan yhdessäolon. Kerhojen läheisyydessä olevat valmiit palvelut, kuten päiväkodit, olisi hyvä huomioida, jotta kerhoihin saataisiin lapsiosallistujia. Pilottihankkeen pohjalta luotiin toimintamalli varsinaista hanketta varten. Lisäksi kerhojen toiminnan sisältöön liittyen nousi monia asioita, jotka varsinaisessa hankkeessa olisi hyvä huomioida muun muassa kohderyhmän huomiointi toiminnassa, kiireetön ilmapiiri sekä osallistujien mahdollisuus vaikuttaa toimintaan. (Koko Suomi leikkii -hanke: Hankesuunnitelma 2014, 5–8.)

4.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Koko Suomi leikkii -hankkeella on useita tavoitteita, mutta opinnäytetyössä keskityttiin vain muutamaa aiheen kannalta olennaiseen tavoitteeseen. Tavoitteet olivat: ”rakentaa siltaa sukupolvien välille ja välittää kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle” sekä ”nostaa leikin ja sukupolvien sillan rakentaminen yhteiskunnassa näkyvästi esiin”. Näihin hankkeen tavoitteisiin opinnäytetyö pohjautui ja pyrki vahvistamaan niitä. Opinnäytetyö itsessään mahdollistaa sukupolvien kohtaamisen esiin nostamisen yhteiskunnassa ja luo pohjaa yleiselle keskustelulle. (Koko Suomi leikkii -hanke: PowerPoint 2014.)

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli pyrkiä tarkastelemaan ja tuomaan esiin Terhokerhojen haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuriperinnön välittämisessä ja sukupolvien kohtaamisessa. Arvioivan työotteen avulla Terhokerhojen on mahdollista

saada opinnäytetyöstä väliarviointia toimintaansa. Sen kautta heillä olisi mahdollisuus tarttua löydettyihin haasteisiin ja mahdollisuuksiin sekä kehittää toimintaansa.

Tutkimuskysymys on:

- Mitä haasteita ja mahdollisuuksia Terhokerhossa ilmenee kulttuuriperinnön välittymisessä?

Alakysymyksiä ovat:

- Miten lasten ja ikäihmisten välinen vuorovaikutussuhde pääsee rakentumaan Terhokerhossa?
- Millaisia keinoja kulttuuriperinnön välittämiseen käytetään Terhokerhossa?
- Mikä on ulkoisten tekijöiden merkitys kulttuuriperinnön välittämiseen Terhokerhossa?

4.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Laadullinen tutkimus ei pyri löytämään totuutta, vaan tavoitteena on pikemminkin tutkimuksessa esiin tulleiden asioiden näkyväksi tekeminen, tulkinta tai käsittely. Tutkimusote oli tapaustutkimus, koska kohteena oli vain Terhokerho, jossa tutkittiin luonnollisissa tilanteissa ajankohtaista ilmiötä useilla aineistonkeruumenetelmillä (Kananen 2013, 54). Tärkeää laadullisessa tutkimuksessa on aineiston sisällön laatu, ei sen lukumäärä. Saatua aineistoa ei voi yleistää, vaan tutkija tulkitsee ajatuksen aineiston ja teorian pohjalta. Tässä opinnäytetyössä ei ole varsinaista teoriaa, vaan viitekehyksen muodostivat keskeiset käsitteet. Opinnäytetyössä käytettiin ihmisten omaa kokemustietoa, joten se on empiirinen tutkimus. Ihmiset siis nähtiin kokijoina ja toimijoina. (Vilkkä 2005, 98, 109, 157; Tuomi & Sarajärvi 2009, 18–22; Ronkainen ym. 2013, 82.)

Opinnäytetyössä oli triangulaattisia piirteitä, mikä paransi opinnäytetyön luotettavuutta moniulotteisuudellaan. Useampi opinnäytetyöntekijä toi opinnäytetyöhön useita eri näkökulmia. Ryhmässä tekeminen mahdollisti ajatuksien jakamisen ja jatkuvan oppimisen opinnäytetyöprosessin aikana. Ajallisten resurssien vuoksi pystyttiin keräämään tietoa monilla eri keinoilla. Kun tietoa kerätään usealla eri menetelmällä, sitä kutsutaan metodiseksi triangulaatioksi. Aineistoa kerättiin myös usealta eri taholta,

joten sekin on yksi triangulaation piirre. Opinnäytetyöhön saatiin monta eri näkökulmaa toimintaan osallistujilta. Tutkijalla nähdään olevan merkittävä rooli laadullisessa tutkimuksessa, sillä tutkija tekee tutkimuksessa päätöksiä, valintoja ja tulkintoja. Erityisesti tämä korostui aineiston analyysivaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 143–145; Ronkainen ym. 2013, 82–83.)

Havainnoinnilla kerättiin tietoa tutkittavasta asiasta sen luonnollisessa ympäristössä. Menetelmänä sitä käytettiin kerhossa erityisesti alkuvaiheessa, jotta saatiin yleiskäsitys kerhon toiminnasta. Havainnointi on hyvä keino, kun tutkittavasta asiasta tiedetään hyvin vähän. Vilkkakin (2006, 42) toteaa: ”Usein tutkija ensin tarkkailee tutkimuskohdettaan ja tutustuu siihen. Vasta kun tutkimuskohde on tutkijalle tuttu, hän alkaa osallistua tutkimuskohteen toimintoihin.” Opinnäytetyössä käytettiin tarkkailevaa havainnointia, joka on kohteen ulkopuolista tarkastelua osallistumatta toimintaan. Havainnointi on hyvä keino erityisesti vuorovaikutuksen tutkimiseen. Se sopii myös hyvin tilanteisiin, joissa tutkimukseen osallistuvilla on vaikeaa ilmaista itseään kielellisesti. Havainnointirunko tehtiin etukäteen, jotta kaikki havainnoivat samoja asioita. Sen teemoina olivat vapaaehtoisten toiminta, toiminnan sisältö, lasten ja ikäihmisten välinen vuorovaikutus sekä vanhempien rooli kerhossa. Luotettavuuden kannalta on tärkeää, että kaikki havainnoinnit kirjataan ylös. (Vilka 2006, 43–44; Hirsjärvi ym. 2007, 207–209; Tuomi & Sarajärvi 2009, 81; Ronkainen 2013, 115.)

Lapsilta on usein haastavaa kerätä tietoa heidän kokemuksistaan ja tunteistaan sekä analysoida niitä. Lapset eivät aina sano asioita suoraan, joten on tärkeää olla avoin heiltä saataville viesteille. Valpas ja oivaltava kuuntelu on tärkeää, kun lapsilta kerätään aineistoa. Anttila, Vilkan (2005, 99) mukaan, toteaa, että tutkimustilanteessa tarkkaillaan, millaisia motiiveja tai tarkoituksia tutkittavalla on. Esimerkiksi lapset eivät välttämättä kykene selittämään, miksi ovat piirtäneet juuri sellaisen piirroksen. Erilaiset toiminnalliset menetelmät ovat hyviä aineistonkeruumenetelmiä lapsille. Aineistoa kerättiin Terhokerhossa myös lapsilta heille ominaisella tavalla piirtämällä, jonka jälkeen lapsi sai kertoa siitä. Lapsen kertoma nauhoitettiin ja sen avulla kertomukset litteroitiin eli kirjoitettiin auki sana sanalta. Havainnointi toimii yhtenä hyvänä aineistonkeruumenetelmänä etenkin pienten lasten kanssa. (Karlsson 2012, 46.)

Myös aikuiset voivat tuottaa tutkimustietoa lapsista, joten opinnäytetyössä päädyttiin tekemään lasten vanhemmille kyselylomake. Siinä kysyttiin vanhempien näkemyksiä

lasten kokemuksista kerhossa. Vanhempien huomioiminen koettiin tärkeäksi osaksi aineistoa, koska lapset usein puhuvat kokemuksistaan kotona vanhemmilleen. Vapaaehtoisilta haluttiin selvittää myös heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään kerhotoiminnasta ja kulttuuriperinnön siirtymisestä. Tämä toteutettiin kyselylomakkeella. Pääasiassa lomakkeissa oli avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat saivat kirjoittaa itse vastauksensa. Avoimien kysymysten avulla saadaan selvitettyä vastaajien tietämys aiheesta, sillä ne eivät anna valmiita vastauksia. Avoimet kysymykset mahdollistavat myös vastaajien motivaatioon liittyvien seikkojen tunnistamisen. (Hirsjärvi ym. 2007, 196; Karlsson 2012, 44; Ronkainen ym. 2013, 114.)

Ikäihmisille tehtiin teemahaastatteluja. Teemahaastatteluihin valittiin keskeiset aiheet tutkimuskysymyksen kannalta (Vilka 2005, 101). Haastattelut toteutettiin keskustelemalla suunnitelluista teemoista, ja ne nauhoitettiin. Teemat olivat Terhokerho, vuorovaikutus ja kulttuuriperintö. Niihin liittyen kysyttiin esimerkiksi miten ikäihmiset olivat kokeneet kerhon, ja miten kulttuuriperinnön siirtäminen oli heidän mielestään onnistunut. Haastattelutilanteissa oli pääasiassa kaksi haastattelijaa. Heistä toinen piti huolen suunniteltujen teemojen läpikäymisestä, kun taas toinen kuunteli tilannetta kokonaisuudessaan ja esitti sen pohjalta tarkentavia kysymyksiä. Näin mahdollistettiin aito kohtaaminen haastateltavan kanssa muun muassa pitämällä katsekontakti haastateltavaan. Nauhoituksen avulla saatiin myös mahdollisimman paljon tietoa tallennettua, mikä edisti tutkimuksen luotettavuutta.

4.4. Aineiston analyysi

Kun aineisto oli saatu, se analysoitiin vaihe vaiheelta. Aineistolle tehtiin sisällönanalyysi, jotta se saatiin järjestettyä johtopäätöksiä varten. Analysointivaiheessa tieto pyrittiin saamaan tiiviiksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi kadottamatta informaatiota. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto on usein hajanainen, joten sen yhteen vetäminen on oleellista. Selkeä yhteenveto auttaa luotettavien johtopäätösten tekemistä. Laadullinen aineisto analysoidaan päättelemällä ja tulkitsemalla. Aineisto analysoidaan ensin hajottamalla se osiin, käsitteellistämällä ja lopuksi kokoamalla uudestaan yhteen. Opinnäytetyössä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä eli aineistoista poimittiin toistuvia ja esiin nousseita asioita, jotka ryhmiteltiin eri teemojen alle. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–97; Tuomi & Sarajärvi 2013, 103, 108.)

Havainnointia käytettiin lisäaineiston saamiseksi. Sen avulla pystyttiin yhdistämään muilla menetelmillä saatuja tietoja. Havainnoinnit oli kirjattu ylös havainnointitilanteissa, joista koottiin yhteen useimmin esiin nousseet ja tutkimuskysymysten kannalta oleelliset havainnot. Havainnointi oli muuta aineistoa tukeva ja täydentävä menetelmä. Se auttoi saamaan suoran käsityksen siitä, mitä todella tapahtui, sillä haastatteluista ei ilmennyt kaikkea. Havainnoinnin avulla saatiin aineistoa pääasiassa vuorovaikutukseen liittyen, johon se onkin erinomainen keino. (Hirsjärvi ym. 2007, 208.)

Haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne kuunneltiin ja kirjoitettiin auki mahdollisimman tarkasti. Litteroituihin haastatteluihin perehdyttiin, jonka jälkeen alettiin etsiä toistuvia ja tärkeitä asioita. Esiin nousseet asiat jaoteltiin eri teemoihin alleviivaten. Alleviivatut teemat olivat: ikäihmisten toimintakyky, toiminta kerhossa, lasten ja ikäihmisten keskinäinen vuorovaikutus, ikäihmisten maininnat jälkipolvista, motivaatio ja syy tulla kerhoon sekä muut tärkeät maininnat. Näistä teemoista poimittiin yläkäsitteet temahaastattelun teemojen mukaisesti. Lopulta johtopäätöksenä tehtiin kokoavat käsitteet, esimerkiksi markkinointi ja arjen erilaisuus, jotka jaoteltiin haasteiksi ja mahdollisuuksiksi. Kyselylomakkeet käsiteltiin samankaltaisesti kuin haastattelut. Kyselyt käytiin läpi kysymys kerrallaan, ja etsittiin yhteneväisyyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–109.)

5 KOKEMUKSIA TERHOKERHOSTA

5.1. Yhteistyökerhojen toiminta

Opinnäytetyö toteutettiin kahdessa eri Terhokerhossa. Toinen kerho kokoontui joka toinen viikko ja toinen kerran kuukaudessa. Molemmat Terhokerhot pidettiin palvelutaloissa, joten niissä oli mukana paljon siellä asuvia ikäihmisiä. Muut ikäihmiset olivat löytäneet tiensä kerhoon pääasiassa vapaaehtoisten kautta. Lapsien määrä kerhoissa vaihteli suuresti, ja oli myös kertoja jolloin lapsia ei ollut ollenkaan. Lähes aina lasten määrä suhteessa ikäihmisiin oli alhainen. Lapsiperheille Terhokerhoa oli markkinoitu muun muassa päiväkodin, mainosten ja tapahtumien kautta. Kaksi kerhoa erosivat toisistaan paljon kävijämäärältään. Toisessa kerhossa ikäihmisiä oli mukana alle kymmenen ja lapsia 1–3. Toisessa ikäihmisiä oli yli 20 ja lapsia 5–10.

Kahden Terhokerhon toiminta erosi osittain toisistaan. Toinen kerho oli kestoaltaan pidempi, noin kaksi tuntia ja toiminnaltaan laajempaa. Kerho jakautui kahteen osaan, joiden välillä tarjoiltiin mehua ja kahvia. Toiminnassa oli mukana jokin suurempi teema, kuten nukkevauvan ristiäiset sekä runsaasti pienempiä leikkejä ja lauluja. Toinen kerho taas kesti noin tunnin, joten aika rajoitti jonkin verran toiminnan laajuutta. Kerhokerta koostui kuitenkin samankaltaisista elementeistä kuin toinen kerho, mutta pienemmällä mittakaavalla. Yleensä toiminta alkoi yhteisellä laululla, jonka jälkeen siirryttiin päivän varsinaiseen teemaan ja sen toimintaan. Kerhokerta myös lopetettiin usein yhteiseen lauluun.

Molemmissa Terhokerhoissa toiminta oli ohjattua ja vapaampi yhdessä tekeminen riippui pitkälti siitä, mitä tehtiin. Esimerkiksi askartelu loi vapaamman kohtaamisen ilmapiirin kuin ohjatut leikit. Kun toiminnan lomassa pystyi juttelemaan vapaasti, se rohkaisi kerholaisia vuorovaikutukseen. Lapset saivat tilaa puhua omista mielenkiinnonkohteistaan. Havainnoidessa tehtiin huomio siitä, miten koko ilmapiiri muuttui rennommaksi ja avoimemmaksi, kun toiminta ei ollut ohjauspainotteista. Pääasiassa Terhokerhot koostuivatkin sekä vapaasta että ohjatusta toiminnasta.

5.2 Ikäihmisten näkemyksiä

Opinnäytetyöhön haastateltiin kuutta Terhokerhon säännöllistä osallistujaa kahdessa eri kerhossa. Lainauksia varten ikäihmiset numeroitiin. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, joiden osa-alueet olivat Terhokerho, vuorovaikutus ja kulttuuriperintö. Haastatteluissa selvitettiin ikäihmisten halua, motivaatiota ja syytä tulla kerhoon. Vuorovaikutukseen liittyvillä kysymyksillä tahdottiin selvittää ikäihmisten kokemuksia vuorovaikutuksesta heidän ja lasten välillä. Viimeisenä haastattelussa keskusteltiin kulttuuriperinnön jakamisesta. Sitä selvitettiin muun muassa kysymällä toiminnan sisällöstä sekä ikäihmisten juttelusta lasten kanssa. Aineistosta nostettiin esiin opinnäytetyön kannalta oleellisia asioita. Haastattelujen tukena oli myös havainnointi kerhoissa, joista nousi samoja asioita kuin ikäihmisten haastatteluista.

5.2.1 Motivaatio Terhokerhoon osallistumiseen

Ikäihmiset saivat kertoa kerhossa käymisestään ja kokemuksistaan sekä pohtia, miksi ovat kerhoon lähteneet. Kaikki haastateltavat olivat viihtyneet kerhossa hyvin ja suurin osa oli ollut mukana lähes jokaisella kerralla. Palvelutaloissa järjestetyt Terhokerhot edesauttoivat ikäihmisten osallistumista, sillä sinne oli helppo päästä.

Joka kerta, minä asun tässä. (ikäihminen 4.)

No kovasti et oon viihtynyt, et joka kerta oon käynyt paitsi yhden kerran olen ollut poies. Että näin näin on menny mukavasti aina joka kerralla. (ikäihminen 2.)

No olen mä joka kerta ollu. Nii, että se on tota että kai se on sen viihtyvyyden merkki. (ikäihminen 1.)

Oli oli, voi hyvänen aika! Voi jestas se oli ihanaa kyllä.-- (ikäihminen 5.)

Pääasiassa kerhoon oli hakeuduttu lasten kohtaamisen ja mielekkään tekemisen toivossa. Lähes kaikki ikäihmiset kertoivat pitävänsä lapsista, mikä oli myös yksi tekijä kerhoon osallistumiseen. Ikäihmiset kokivat, että Terhokerhossa on helppo käydä, kun siellä ei vaadita mitään ja voi tulla omana itsenään.

Ne on, ne on niin kauheen söpöjä ne lapset. (ikäihminen 6.)

Kyllähän lapset mukavia on. (ikäihminen 4.)

No ihan, ihan sen takia kun mä huomasin sen tuolla sen kutsun, niin se rupes kiinnostamaan kun mä olen aina tykännyt kaikesta askartelusta ja lapsista ja näin. Että siitä se sai tulemaan se kerho. (ikäihminen 2.)

-- Tää on mulle kaikki kaikessa. (ikäihminen 5.)

Sehän on ihana, että tääl ei mitään vaadita sillai, että saa tulla kaikki siitä omasta itsestä. (ikäihminen 1.)

Osa piti tärkeänä Terhokerhon ajatusta yhdistää lapset ja ikäihmiset. Osa ikäihmisistä tuli kerhoon myös halusta jakaa kulttuuriperintöään. Ikäihmisten halu jakaa kulttuuriperintöä kerhossa kävi ilmi siten, että ikäihmiset saattoivat mainita useastikin haastattelunsa aikana omien vanhojen muistojen ja kokemusten jakamisen.

On tullut kerrottua vanhoja asioita, mitä on sitte omassa lapsuudessa tapahtunut. (ikäihminen 2.)

-- Ne on semmosia suurenmoisia mitä ny täytys koittaa sitte antaa toisille. (ikäihminen 1.)

Sen takia olen aina tehnyt ihmisten kanssa taikka lasten kanssa etupäässä ja vanhusten kanssa työtä elämäni ja toivon tältä, että tässä vois yhdistyä vanhukset ja lapset ja ja mutta isät ja äidit myös. (ikäihminen 1.)

Et se on hirveen hienoo kun tuovat äidit niitä. (ikäihminen 3.)

Osa ikäihmisistäkin huomasi, että kerhon markkinointia voisi lisätä, jotta osallistujia saataisiin lisää palvelutalon ulkopuolelta sekä lapsia lähiympäristöstä. Tärkeää heidän mielestään olisi hyödyntää lähiympäristössä olevia päiväkoteja. Yleisesti ihmiset eivät välttämättä ole kovin tietoisia Terhokerhoista, joten ylipäänsä markkinointia olisi hyvä olla enemmän.

-- Mutta tässä on kaikki sitte ku täs on englantilainen päiväkotij ja sitten on muita päiväkoteja ja täs on kyllä ainakin neljä varmaa lähellä tässä päiväkoteja. (ikäihminen 1.)

Niin ei ehkä kaikki varmaan tiedä läheskään kaikki vielä tätä Terhokerhoa. (ikäihminen 3.)

Innokkuutta kerhoon osallistumiseen ja siellä toimimiseen ikäihmisiltä löytyi yleisesti paljon. Kerhoon tulemisen matala kynnyks korostui heidän kokemuksissaan. Ikäihmiset osasivat myös nähdä laajempia kokonaisuuksia, jotka vaikuttavat kerhon järjestämiseen ja toimintaan.

5.2.2 Ikäihmisten kokemuksia vuorovaikutuksesta lasten kanssa

Ikäihmisten näkemykset vuorovaikutuksesta lasten kanssa olivat vaihtelevia. Osa ikäihmisistä koki, että he olivat olleet vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Enimmäkseen vuorovaikutus oli ollut sanatonta vuorovaikutusta, esimerkiksi kädestä pitämistä, hymyilyä tai katseiden kohtaamista. Myös havainnoissa tämä sanaton vuorovaikutus näkyi vahvasti juuri ikäihmisten itsensä mainitsemien esimerkkien tavoin.

Kyllä, kyllä käyny vähä kädestä kiinni ja. (ikäihminen 6.)

-- kun määhkin olen täällä niin mun perässä aina tullaan ja mennään --.

(ikäihminen 5.)

-- Että tulee tähän näin ja tänne näin ja. (ikäihminen 5.)

-- No ei ne nyt että menisivät nyt pöytään keskustelemaan, ei varmaan semmosta. Mutta tossa leikkiessä varmaan siinä tulee sitte piirissä kädessä sitte. (ikäihminen 3.)

Osa ikäihmisistä kuitenkin koki, ettei heidän ja lasten välillä ollut juuri kanssakäymistä. Jotkut heistä totesivat juttelevansa kerhossa enemmän toisten ikäihmisten kanssa, mikä huomattiin myös havainnoissa. Tällöin ikäihmiset hakeutuivat istumaan toistensa viereen esimerkiksi kahvihetken aikana. Ikäihmiset myös juttelivat pääasiassa enemmän keskenään kuin lasten kanssa.

En mä oo paljo puhunu mä oon melkeen sitte ollu noitten vanhusten pöydissä ja sillälaila. (ikäihminen 3.)

No en ole muutaku kysyny nimen että tuota en ole muuten puhunut. (ikäihminen 2.)

-- lapset enempi on vaan omissa oloissaan. Että eivät tule kun kertomaan juuri tämän nimensä sanovat. (ikäihminen 2.)

Vuorovaikutusta olivat luoneet myös yhteiset laulut, leikit ja muu yhdessä oleminen. Havainnoinnissa huomattiin, että nämä toiminnat tapahtuivat usein piirissä. Se tuntui olevan vuorovaikutusta edistävä asia varsinkin silloin, kun lapset sijoittuivat piirin keskelle. Tämä mahdollisti sen, että ikäihmiset pääsivät helpommin lähestymään ja koskettamaan lapsia. Ikäihmisten haastatteluista kävi ilmi, että vuorovaikutus vaati myös heiltä itseltään oma-aloitteisuutta esimerkiksi menemällä piiriin tai laulamalla mukana.

-- Saatii pyöriä tuossa ulkonaki ja piirileikkiä mennä. (ikäihminen 4.)

No en mä tie toi leikkiminen siinä sitä kai on enemmän jos on menny siihen piiriin. (ikäihminen 3.)

-- Lapsia oli monta kertaa siinä pöydässä ja tietysti ku oli ohjaaja, äiti taikka muukin siinä sitte.-- (ikäihminen 3.)

Vuorovaikutusta edistäviksi tekijöiksi koettiin ulospäin suuntautunut luonne, aiemmat kokemukset lasten kanssa sekä oma jälkikasvu. Havainnoista ilmeni, että joidenkin ikäihmisten näytti olevan helpompaa toimia lasten kanssa kuin toisten. Haastatteluissa saattoikin selvitä, että heillä oli paljon omaa jälkipolvea. Ikäihmisiltä myös kyseltiin, onko vuorovaikutus yleisesti lasten kanssa helppoa. Monet kokivat sen helpoksi ja luontevan tuntuiseksi. Eräs ikäihminen luonnehtikin itseään samankaltaiseksi kuin lapset.

-- Luontevan tuntusesti varmaan. (ikäihminen 3.)

Mun mielestä on, mä olen itte samanlainen. (ikäihminen 5.)

Kyllä se tulee kun ittelläkin on lastenlapsia, ja neljässä polvessa jo. (ikäihminen 6.)

Ikäihmiset kokivat ongelmallisiksi vuorovaikutuksen kannalta omat vanhuuden vaivansa. Haastatteluissa mainittiin muun muassa näkemisen vaikeus ja huonot jalat. He kokivat, että piirileikkiin osallistuminen ja lasten näkeminen olivat vaikeita kerhossa. Havainnoidessa ilmeni myös ongelmia huonokuuloisuuden kanssa, kun he eivät kuulleet muiden kerholaisten ja ohjaajien puhetta. Havaintojen pohjalta esiin nousivat myös psyykkisen toimintakyvyn rajoitteet, kuten muistivaikeudet sekä ympäristön havaitsemisen ja ohjeiden sisäistämisen vaikeus. Esimerkiksi liian abstraktit leikit sekä säännöt olivat vaikeita ymmärtää.

Toivois vaan että olis näköä vähän enemmän, että näkis kaikki noi lasten touhut ja semmoset. (ikäihminen 4.)

No en minä oo menny siihen niinkun piiriinkä niin ja semmosii, mä sitte kattelen vaan. Juu niin ton näön takia, ku se on vähän semmosta vaikeeta. (ikäihminen 4.)

En minä, kun en mä pysty liikkumaan, jalat on--. (ikäihminen 6.)

Toisaalta havainnoista nousi esiin myös se, että Terhokerhon toiminta voi ylläpitää ja tukea toimintakykyä sen kaikilla osa-alueilla vaikeuksista huolimatta. Fyysistä toimintakykyä ylläpitäviä asioita olivat muun muassa hienomotoriikkaa vaativa askartelu ja piirileikit. Psykkistä toimintakykyä tuki esimerkiksi omaan elämään liittyvien asioiden muistelu. Vuorovaikutus ikäihmisten, lasten ja ohjaajien kanssa edisti sosiaalista toimintakykyä. Ylipäänsä kerhoon osallistuminen ja yhdessä oleminen olivat merkittäviä asioita niin ikäihmisille kuin heidän toimintakyvylleen.

Osa ikäihmisistä koki, että jotkut lapsista ujostelevat tai ovat vain oman vanhempansa kanssa. Havainnoidessa ilmeni, että oma vanhempi saattaa kuitenkin tuoda turvaa lapselle, jotta lapsi uskaltaisi ottaa kontaktia vieraisiin ikäihmisiin.

-- Hän oli vaa sitte koko ajan isänsä kanssa. (ikäihminen 1.)

-- ne on enempi vaan sitte äidin ja isän kanssa. Että ne ne, niitä vissiin pelottaa tämmöset vanhat mummut. (ikäihminen 2.)

Kyllä, kyllä, mutta mut- monesti ujostelevat--. (ikäihminen 2.)

Toisaalta joidenkin ikäihmisten mielestä taas lapset eivät tuntuneet vieroksuvan heitä. Havainnoinnissa huomattiin, että lapset olivat yllättävän reippaita ja ulospäin suuntautuneita. He tulivat rohkeasti mukaan leikkeihin. Esimerkiksi yksi pieni lapsi tuli reippaasti esittäytymään eräälle ikäihmiselle haastatteluhetken loppuksi.

Mutta se on niin kiva huomata, ettei ne ainakaan mitenkään niinku kaihda näitä meitä vanhoja ihmisiä. (ikäihminen 3.)

Kokemus siitä, että lapsia on usein liian vähän mukana Terhokerhoissa, nousi esiin monessa haastattelussa. Lapsiperheiden ja ikäihmisten arjen eroavaisuus tuntui olevan

huomattavaa myös ikäihmisten mielestä. Lapsiperheiden arki koettiin kiireiseksi työelämän ja muiden harrastusten vuoksi. Toisen kerhon kestäessä pitkään huomattiin, että monet lapsiperheet joutuivat lähtemään kerhosta kesken mahdollisesti muiden menojen vuoksi.

-- Että mutta ymmärrän senkin, että lapsi haluaa olla isänsä ja äitinsä kanssa, jos on päiväkodissa viikot. Mä en ainakaan lähtis mihinkään. Enkä tiedä päästäsinkö lastanikaan. (ikäihminen 1.)

Voi eihän niitä nyt ole aina läheskään, joskus ei oo ku joku muutama noita omia että. (ikäihminen 3.)

-- tääl on ollu lapsia niin vähän-- (ikäihminen 2.)

Osa ikäihmisistä nosti esiin sosiaalisen isovanhemmuuden vaikeuden. He kokivat, että omien jälkipolvien kanssa toimiminen on helpompaa. Vieraille lapsille puhuminen ei ole niin helppoa kuin ajatellaan. Myös vanhuus ja kuilu heidän sekä lasten välillä mainittiin yhdeksi tekijäksi tähän.

Nii i, no en mä semmosta oikeen huomaa että mitä ne nyt olis tullu kertomaan. Paitsi noi nyt omat,-- (ikäihminen 3.)

No nyt kun on näin vanha jo niin ainoastaan vaan niinku omien lasten ja lastenlapsen ja olen niinku jo neljäs polvi jo menossa, että ei oo niinku vieraiden lasten kanssa sillä tavalla tullu juteltua. (ikäihminen 2.)

Haastatteluista nousi esiin, ettei kerhon toiminta aina antanut mahdollisuutta vapaaseen vuorovaikutukseen, mikäli toiminta oli liian ohjattua. Vapaa vuorovaikutus koettiin erittäin tärkeänä silloin kun sitä tapahtui. Havainnoinnin perusteella ilmeni, että vapaata vuorovaikutusta tapahtui esimerkiksi askartelun aikana, jolloin keskustelua syntyi luontevammin sekä ikäihmisten välillä että ikäihmisten ja lasten kesken. Kerhokerran kuluessa tilanne muuttui rennommaksi.

No, tääl oli semmonen ihana poika, joka sitte vähä villiinty ja me mentiin hänen kanssaan retkelle tonne mun kotiini. Meistä tuli sillai erittäin hyvät ystävät.-- Että se oli semmonen sala- salaretki. Sanottiin ku tultiin takasin, että ei kerrota kellekkään missä me käytiin. Ja se laps pudisti päätänsä. (ikäihminen 1.)

-- Tääl ei oo ollu viel semmosta tilaisuutta oikeen. (ikäihminen 1.)

Vuorovaikutus lasten kanssa koettiin kaiken kaikkiaan hyvin eri tavoin. Ikäihmiset näkivät itsekkin monenlaisia haasteita tähän liittyen. Kaikesta huolimatta ikäihmiset kuitenkin tulivat kerhoon aina uudelleen lasten näkemisen toivossa ja osallistuivat innokkaina toimintaan.

5.2.3 Kulttuuriperinnön jakaminen ikäihmisten näkökulmasta

Ikäihmisiltä kysyttiin kerhojen toiminnasta sekä juttelusta lasten kanssa. Yleisesti koettiin, etteivät lapset juurikaan olleet kertoneet tämän päivän kulttuuriperinnöstä. Lapset koettiin liian pieniksi tähän. Havainnoinnit osoittivat myös, että osa lapsista oli jopa niin pieniä, etteivät osanneet kävellä tai puhua.

No täällä on ollu kyllä liian pienet noi lapset-- (ikäihminen 1.)

*-- ne on aika pieniäkin ollu sitten noi, noi jotka on täällä aina--.
(ikäihminen 3.)*

Ikäihmiset sanoivat kertoneensa kerhossa muun toiminnan lomassa vanhoista asioista, mutta varsinaista hetkeä suoraan lapsille kertomiseen ei ollut löytynyt. Vapaiden tilanteiden vähäisyys huomattiin myös havainnoissa. Esimerkiksi tilanne, jossa luetaan kauan satua eikä osallistujille anneta tarpeeksi tilaa keskustelulle aiheesta. Havainnointienkin perusteella halua omien muistojen sekä kokemusten kertomiseen ja jakamiseen löytyi. Kerhokertojen aikana ikäihmiset alkoivat kertoa vanhoja tarinoita tai lapsuusmuistoja, jos niitä tuli mieleen.

-- tääl ei oo ollu viel semmosta tilaisuutta oikeen. (ikäihminen 1.)

*-- en ole lapsille, kun on niin vähän ollut, mutta tässä yleisesti olen kertonut omasta lapsuudestani ja mitä on silloin tapahtunut ja tämmöstä.
(ikäihminen 2.)*

On tullut kerrottua vanhoja asioita, mitä on sitte omassa lapsuudessa tapahtunut. (ikäihminen 2.)

Terhokerhon toiminnassa oli kuitenkin ollut mukana kulttuuriperintöä muun muassa vanhojen esineiden, muistelun, satujen ja laululeikkien muodossa. Juhlapyhien viettoon liittyviä perinteitä tuotiin kerhossa runsaasti esille. Juhlapyhät ja siihen liittyvä toiminta tuntui olevan tärkeää kerhon osallistujille. Kerhossa mukana ollessa huomattiin, että tällaiset ohjatut toiminnat olivat antoisia ja osallistavia. Tällainen hetki oli esimerkiksi Kalevalanpäivään liittyen, jolloin soitettiin kannelta, luettiin Kalevalan tarinoita sekä laulettiin aiheeseen liittyviä lauluja.

Oli siinä semmonen kirkkoreissukin että yks oli hevosena ja sitte kulkuset, minä kilistin sitte kulkusia ja tota oli sitte reki siinä oli joku ja joulukirkkoon mennoo semmosta. Siinä joulun alla juuri oli semmonen, hetki, se oli kyllä tosi hauskaa-- (ikäihminen 4.)

Ollaan askarreltu, ja sitte on luettu ja sitte ollaan laulettu joku teema jonka perusteella aina keskustellaan ja on tuotu tänne näytteille jotain, joskus on vanhoja tavaroita ja ja milloin mistäkin on tämä tämä kerhon aihe. (ikäihminen 2.)

-- ja sitten täällä on se vihtojen teko keväällä, joka nytkin tulee nytte tossa ulkosalla niin, siinä oli lapsia kans tekemässä. (ikäihminen 3.)

Pääasiassa kulttuuriperintöä oli sisältynyt toimintaan runsaasti. Ikäihmiset kuitenkin kokivat, että eivät olleet saaneet riittävästi ja vapaasti kertoa omia tarinoitaan. Vapaaseen kokemuksen jakamiseen toivottiin lisää tilaa toiminnan lomaan. Yleisesti kulttuuriperintöä oli välittynyt vain toiseen suuntaan eli ikäihmisiltä lapsille.

5.3 Lasten kokemuksia

Lasten kokemuksia kerättiin havainnoimalla, vanhempien kyselylomakkeilla sekä lasten piirustustehtävällä. Lasten kokemukset haluttiin nostaa esiin samoin kuin ikäihmisten. Piirustustehtävällä haluttiin osallistaa lasta ja tuoda nimenomaan hänen näkemyksensä kerhosta esiin. Koska lapsilta saattaa kuitenkin olla haastavaa saada aineistoa, käytettiin tukena havainnointia ja vanhempien kyselylomakkeita. Havainnoinnissa tarkasteltiin ikäihmistä ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä vanhempien roolia kerhossa. Kyselylomakkeissa kysyttiin vanhempien näkemyksiä siitä, kuinka heidän lapsensa toimivat kerhossa. Kyselylomakkeita saatiin yhteensä kahdeksalta vanhemmalta, joilla

osalla oli useampikin lapsi kerhossa. Vanhempien täyttämät kyselyt numeroitiin lainauksia varten. Lapsilta aineistoa kerätessä haasteeksi nousi se, että lapset olivat liian pieniä tekemään piirustustehtävää tai heitä ei ollut kyseisillä kerhokerroilla paikalla. Suoraan lapsilta saatu aineisto jäi oletettua suppeammaksi, mutta sitä käsitellään siinä määrin, mitä sitä saatiin.

Vanhemmat kertoivat, että monien perheiden oli helppo tulla Terhokerhoon. Osalle kerhopaikka oli ennestään tuttu, joten se madalsi kynnystä osallistumiseen. Kerhosta oli kuultu suoraa Mannerheimin Lastensuojeluliiton tai Suomen Punaisen Ristin kautta. Muutamat olivat kuulleet siitä myös tutultaan tai heidät oli kutsuttu ohjaajien toimesta.

Kutsusta. Lapsia kaivattiin. (vanhempi 1.)

Tuttu paikka, ja 3 v. neiti tykkäsi viimeksikin. (vanhempi 5.)

Lapset haluavat tulla. (vanhempi 6.)

Vanhemmilta kysyttiin, olivatko lapset kertoneet ajatuksiaan ja kokemuksiaan Terhokerhosta esimerkiksi puhumalla tai piirtämällä. Tätä kysyttiin, sillä usein lapset kertovat kotona tutuille aikuisille asioita avoimemmin. Kuten jo edellä käy ilmi, lapset olivat ilmaisseet kotona tykänneensä kerhosta, sillä se oli jo yksi syy tulla kerhoon. Vanhempien mukaan kaikki lapset eivät olleen kuitenkaan kertoneet suoraan kokemuksistaan. Muutama vanhempi kertoi lapsensa selkeästi ilmaisseen kokemuksiaan. Lapset olivat kertoneet, että tahtoivat lähteä katsomaan ikäihmisiä tai pitäneensä kerhosta. He olivat myös muistelleet kerhokokemuksia ja kyselleet ikäihmisistä.

Siellä on mummoja. (vanhempi 1.)

Ovat muistelleet kotona ja haluavat lähteä Terhokerhoon. (vanhempi 6.)

Lapset ovat jutelleet paljon, tykänneet kovasti. Kyselevät paljon vanhuksista keihin ovat tutustuneet Terhokerhossa. (vanhempi 2.)

Kysyin kyllä häneltä aamupäivällä, haluaako hän Terhokerhoon, jossa on mummuja ja pappoja. Hän ilahtui ja sanoi JOOO! (vanhempi 3.)

Lapsille pidettiin piirustustehtävä, jossa he saivat piirtää itsensä Terhokerhossa. Terhokerhoa on suositeltu 5–10-vuotiaille lapsille, minkä perustella valittiin käytetty aineistonkeruumenetelmä. Aineistoa saatiin kahdelta lapselta, jotka olivat iältään alle

kerhon suosituksiensa. He piirsivät yhdessä sekä kertoivat piirustuksestaan samanaikaisesti. Lasten äiti oli tilanteessa mukana turvana ja tukena. Äidin rooli oli muutenkin tilanteessa merkittävä, sillä äiti osasi esittää oikeanlaisia tarkentavia kysymyksiä sekä selventää lastensa kertomusta.

Lapset olivat liian pieniä, mikä näkyi saadussa aineistossa. He olivat olleet kerhossa mukana monella kerralla, mutta eivät osanneet sanallisesti avata kokemuksiaan muuta kuin sen päivän kerhokerralta. Aikaisempia kerhokertoja saattoi olla myös vaikea muistaa, sillä kerhoa ei pidetä joka viikko. Muutenkin piirustuksesta kertominen ja keskittyminen tuntuivat olevan haasteellisia. Lapset kuitenkin piirsivät itsensä, sisaruksensa ja äitinsä kerhossa. He myös kertoivat piirtäneensä, leikkineensä ja etsineensä piilotettuja kuvia. Kaikki nämä toiminnot olivat lasten keskenään tekemiä eli niitä ei tehty kerhossa ikäihmisten kanssa. Piirustustehtävän aikana lapset eivät maininneet ikäihmisiä ollenkaan, vaikka kerhon muista osallistujista heiltä kysyttiin suoraan. He mainitsivat vain yhden tuntemansa ohjaajan nimeltä.

Etsittiin kuvia. (lapsi 1.)

Piirrettiin. (lapsi 2.)

Vain oma perhe ja äiti koettiin merkittävimmäksi, mikä on pienille lapsille luonnollista. Jos lapsilla olisi ollut merkittävä vuorovaikutussuhde ikäihmisen kanssa, lapset olisivat siitä todennäköisesti maininneet. Heille ei riittä pelkästään ikäihmisten läsnäolo kerhossa.

-- Tästä tuli äiti! Minun äiti. (lapsi 2.)

Te piirsitte nyt itsenne ja äidin mut ketäs muita täällä kerhossa on? (äiti)

Yleisesti vanhemmat kokivat, että heidän lapsensa haluavat ottaa kontaktia ikäihmisiin kerhossa. Osa kuitenkin koki epävarmuutta lasten mielipiteestä, tai että lapset haluavat lähestyä ikäihmisiä vain toisinaan. Havaintojen pohjalta lapset näyttivät olevan kiinnostuneita ikäihmisistä ja heidän välillään oli runsaasti sanatonta vuorovaikutusta, kuten katsekontaktia. Lapset vaikuttivat rohkeilta, joten edellytyksiä lasten ja ikäihmisten väliselle vuorovaikutukselle olisi ollut enemmänkin, mutta aikuisten rohkaisu ja oikeanlainen toiminta puuttuivat toisinaan.

Välillä lapset olivat ikään kuin omissa maailmoissaan tekemässä jotain erillistä tehtävää, kun heitä ei otettu muuhun toimintaan mukaan. Tällöin lapsi kysyi lupaa osallistua häntä kiinnostavaan toimintaan: ”*Voiko lapsetkin ottaa?*”. Tuntui, että hän ei ehkä kokenut kuuluvansa kerhoon tärkeänä osana. Lapset olivat puheliaita silloin, kun toiminta oli oikeanlaista eli sopivan rentoa yhdessä tekemistä. Toiminnan lomassa, esimerkiksi askartelutuokiossa, oli helppo keskustella päiväkodista ja kaikesta muusta tavallisista asioista. Osittain keskusteluissa saattoi huomaamatta välittyä kulttuuriperintöä, muun muassa vanhoista askartelutarvikkeista ja kiiltokuvista keskustellessa. Lapsille kiiltokuvat olivat uusi asia, joten ikäihmiset saivat tilaisuuden kertoa niistä oman lapsuutensa kautta, ja se oikeasti kiinnosti lapsia.

Kaikki vanhemmat kokivat tukevansa lapsiaan ottamaan kontaktia ikäihmisiin. Ainoastaan yksi koki tekevänsä tätä vaihtelevasti. Havainnoinneissa huomattiin, että vanhemmat osallistuivat itsekin kerhon toimintaan ja innostivat samalla lapsiakin osallistumaan. He suhtautuivat myönteisesti toimintaan sekä lasten ja ikäihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Myös havainnointien perusteella vanhemmat halusivat mahdollistaa lapsen ja ikäihmisen vuorovaikutuksen. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että vanhemmat ottivat esiin asioita, joista voisi syntyä keskustelua lapsen ja ikäihmisen välille. He kannustivat suoraan lasta kertomaan jostain asiasta. Ikäihmiset innostuivatkin tästä ja keskustelivat siitä lapsen kanssa lisää. Kaiken kaikkiaan vanhemmat olivat lapsille tuki ja turva kerhossa, eivätkä he olleet eri sukupolvien välisen vuorovaikutuksen esteenä.

Kyselylomakkeissa vanhemmat olivat kertoneet myös muita ajatuksiaan kerhosta. Yleisesti lähes kaikissa mainittiin, että Terhokerhon toiminta-ajatus eri sukupolvien yhdistämisestä on hieno ja ihana idea. Terhokerhot tarjoavat hyvän mahdollisuuden sukupolvien kohtaamiselle, jossa voi olla kontaktissa erityisesti ikäihmisten kanssa. Kerhojen järjestäjiä ja mukavia leikkejä myös kehitettiin.

Mukava idea yhdistää lapset ja vanhuksset. (vanhempi 7.)

Kiva, että sukupolvien kohtaaminen on mahdollistettu kerhon muodossa. (vanhempi 8.)

Idea on kiva. Kontaktia eri ihmisten erityisesti ikäihmisten kesken. (vanhempi 1.)

Meidän lapset tulevat mielellään Terhokerhoon. (vanhempi 2.)

*Mukavat järjestäjät, kivat leikit ja mahtava idea kokonaisuudessaan.
(vanhempi 5.)*

Yleisesti ottaen vanhemmilla oli hyvä tukijan rooli kerhossa lapsen ja ikäihmisen välillä. Lasten näkökulmasta sillä näytti olevan ainoastaan positiivisia vaikutuksia kerhon toimintaan. Lapsilla tuntui olevan hyviä kokemuksia kerhosta ja halu tulla sinne uudelleen.

5.4 Vapaaehtoisten toiminta ja kerhon sisältö

Kerhon ohjaajilta eli vapaaehtoisilta kerättiin tietoa kyselylomakkeen avulla. Kyselylomakkeiden vastausten tukena oli käytetty havainnointia Terhokerhossa. Kyselylomakkeeseen vastasi kahdeksan vapaaehtoista kahdesta eri kerhosta. Lomakkeet numeroitiin lainauksia varten. Kyselyllä haluttiin selvittää heidän taustatietojaan, halua ryhtyä Terhokerhon ohjaajaksi ja heidän näkemystään Terhokerhon ohjaajan tehtävistä sekä kulttuuriperinnön välittymisestä. Vapaaehtoisten näkemyksiä kerättiin, koska heillä on viimekädessä vastuu Terhokerhon sisällöstä sekä tavoitteiden toteutumisesta.

Taustatiedoissa kysyttiin vapaaehtoisten ikää sekä aiempaa ryhmänohjauskokemusta. Vapaaehtoisten ikähaarukka oli 22–64 vuotta, josta keski-ikä oli 51 vuotta. Kuitenkin suurin osa heistä oli eläkeiän kynnyksellä. Osalla heistä oli aiempaa ryhmänohjauskokemusta työnsä kautta, esimerkiksi lasten tai vanhusten parissa. Ohjauskokemusta kysyttiin, sillä aiempi kokemus koettiin olevan positiivinen tekijä kerhon toimintaa ajatellen. Havainnointien tuloksena ryhmänohjauskokemus pääasiassa näkyi, ja sen avulla kerho pysyi kasassa. Toisinaan kuitenkin vapaaehtoisia oli paljon suhteessa kerholaisten määrään, jolloin kaikilla ei ollut selkeää ohjaustehtävää ja vetovastuu saattoi olla epäselvä.

Lastentarhanopettajana liki 30 v.! (vapaaehtoinen 4.)

SPR-nuorten kesäleiri (vapaaehtoinen 1.)

Työssäni olen vetänyt erilaisia vanhusten ryhmiä/kerhoja. (vapaaehtoinen 2.)

Vapaaehtoiset olivat lähteneet Terhokerhon ohjaajaksi mielekkään tekemisen ja kokemusten toivossa. Monet kerhon ohjaajista olivat jo siirtyneet eläkkeelle, joten he halusivat käyttää aikaansa vapaaehtoistyöhön. Heillä oli myös kiinnostusta toimia lasten ja ikäihmisten parissa. Terhokerhon toimintaidea sukupolvien kohtaamisesta nähtiin tärkeäksi.

-- Olen työskennellyt aiemmin yli 40 vuotta vanhusten parissa hoitajana. Eläkkeelle jäätyäni halusin jatkaa vanhusten parissa vapaaehtoisena. (vapaaehtoinen 2.)

Käyn vanhusten luona muutenkin ja kerhon vakiohjaaja on hyvä ystäväni, joka erityisesti houkutteli! (vapaaehtoinen 4.)

Innostuin heti ajatuksesta, koska haluan tehdä työuran jälkeenkin töitä lasten ja vanhusten parissa. (vapaaehtoinen 3.)

Tämä tarjoaa mahdollisuuden yksilöllisiin ja ryhmässä tehtäviin yhteisprojekteihin ja kokemusten sekä yhteisen ajanvieton tilaisuuden eri sukupolville riippumatta tuntevatko he ennestään toisiaan. (vapaaehtoinen 1.)

Vapaaehtoisten oma motivaatio ja innostuneisuus kerhon ohjaamiseen olivat tärkeitä kerhon tavoitteiden ja asiakkaiden toimintaan sitouttamisen kannalta. Tämä liittyy myös siihen, millaisessa roolissa vapaaehtoiset olivat kerhossa: osallistuivatko he toimintaan aktiivisesti vai katselivatko he sitä sivusta. Vapaaehtoisten oma innostuneisuus näkyi osallistumisena muun muassa laulamiseen sekä kerholaisten aktiiviseen auttamiseen, esimerkiksi askartelussa. Havainnointien perusteella näin toimittiin useimmiten, ja vapaaehtoiset lauloivat ja leikkivät mukana innostuneena, mikä innosti myös kerholaisia mukaan toimintaan. Toisinaan kuitenkin vapaaehtoiset olivat passiivisessa roolissa tai eivät huomioineet kaikkia kerholaisia, vaikka tähän olisi ollut resursseja vapaaehtoisten suuren määrän takia.

Kyselyllä oli tarkoituksena selvittää, millaisia tehtäviä Terhokerhon ohjaajilla on heidän mielestään. Kysymys kuitenkin ymmärrettiin osittain väärin epäselvän kysymyksenasettelun vuoksi. Osa vapaaehtoisista toimi kerhossa vain avustajana, kun taas jotkut toimivat yhdyshenkilöinä, joiden tehtävänä on vastata kerhon vapaaehtoisista. Jokaisella kerhokerralla vetovastuu on yhdellä vapaaehtoisella, jolloin

hän on vastuussa kerhokerran sisällöstä. Kerhokertojen teemat kuitenkin suunniteltiin usein yhdessä.

Kulttuuriperintöön liittyvillä kysymyksillä selvitettiin vapaaehtoisten tietoisuutta Terhokerhon tavoitteesta välittää kulttuuriperintöä ja miten he huomioivat sen kerhotoiminnassa. Kerhokertojen sisältö tavoitteineen on vapaaehtoisten vastuulla ja näin ollen heidän tulee olla tietoisia kulttuuriperinnön välittämisen keinoista. Kyselylomakkeista ilmeni, että keinoja tähän tiedettiin paljon, muun muassa laulut, leikit, lorut, tarinat, vanhat tavarat, perinteet ja muistelu. Kerhokertojen teemoissa näkyivät myös juhlapyhien perinteet. Kahdessa kyselylomakkeessa ei osattu vastata kulttuuriperintöä koskeviin kysymyksiin.

Mitä vaan keksimme! Laulut, leikit, kädentyöt, lorut, sadut, tarinat, tavaroiden näyttelyt ja esittelyt. (vapaaehtoinen 4.)

-- paikkakunnan oma kulttuuri vahvasti puheessa. (vapaaehtoinen 3.)

Suunnitteleme kerhon toiminnan ”allakan mukaan” eli juhlapyhät ja niihin liittyvät perinteet pyritään tuomaan vanhusten ”unohtuneeseen muistiin” ja lapsille tiedoksi. (vapaaehtoinen 2.)

Vapaaehtoisten vastauksista ilmeni, että yleisesti kulttuuriperinnön välittämisen koettiin onnistuvan hyvin Terhokerhossa. He kokivat, että lapset laulavat uusia ja vanhoja lauluja sekä ikäihmiset kertovat vanhoja tarinoita. Havaintojen perusteella vuorovaikutus lasten ja ikäihmisten välillä jäi kuitenkin aika pinnalliseksi.

Hyvin onnistuu ja mitä enemmän meitä ohjaajia on sitä laajempi näkökulma ja toteutus saadaan! (vapaaehtoinen 4.)

Itse olen aikanaan saanut omalta äidiltäni ”perintönä” esim. vanhoja sananlaskuja ja sanontoja, niitä toivon jäävän myös nykynuorten mieliin Terhokerhossa. (vapaaehtoinen 2.)

Vapaaehtoiset kuitenkin myös itse huomasivat vuorovaikutuksen haasteet ja nostivat esiin vapaan vuorovaikutuksen puutteen kerhossa. Heidän mielestään varsinkin ikäihmiset kertoisivat enemmänkin vanhoja asioita, jos tähän löytyisi tilaisuus. Myös havainnointien perusteella Terhokerhon toiminta oli välillä sisällöllisesti liian ohjattua ja toimintaa oli liikaa, mikä ei antanut tilaa kerholaisten vapaalle vuorovaikutukselle.

Toisinaan rento ja mukava toiminta mahdollisti luonnollisen vuorovaikutuksen ikäihmisten ja lasten välillä, jota he hyödynsivät juttelemalla jopa nykypäivän kulttuuristakin. Vapaaehtoiset mainitsivat myös lasten ja ikäihmisten suuren ikäeron, joka nähtiin osittain sukupolvien väliseksi kuiluksi. Heillä nähtiin olevan niin erilaiset kiinnostuksen kohteet, että kulttuuriperinnön välittyminen koettiin haastavaksi.

*Vanhukset kertovat mielellään vanhoja asioita (jos vain tilanne sallii)--.
(vapaaehtoinen 3.)*

-- Haasteena tietysti nykynuorten kovin erilaiset ”harrastukset” voivat pitää vanhankansan sanontoja ”höpöttelynä”. (vapaaehtoinen 2.)

Haasteena on saada jatkuvasti paikalla myös pieniä lapsia sekä nuorehkoja aikuisia. (vapaaehtoinen 1.)

Havainnoinneista kävi ilmi, että kerhossa oli toisinaan hyvin suunniteltu rakenne: alku, toiminta ja loppu. Ajanhallinnassa ja rakenteessa ilmeni monenlaisia puutteita. Kerho saattoi alkaa myöhässä, kestää liian pitkään, yksittäisen toiminnan kestoa ei osattu hahmottaa tai sitä oli liikaa. Tämä teki toiminnasta sekavaa ja vaikeutti keskittymistä. Välillä lapsille järjestettiin korvaavaa tekemistä, joka ei liittynyt muuhun toimintaan eikä edistänyt vuorovaikutusta ikäihmisten kanssa. Toisaalta välillä toiminta tapahtui piirissä, mikä oli suotuisa ympäristö toiminnalle sekä vuorovaikutukselle. Ohjaajat myös ajoittain pyrkivät tukemaan lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta esimerkiksi osallistamalla heitä yhteiseen leikkiin.

Toiminta oli lapsille ja ikäihmisille suunnattua, kuten laululeikkejä, johon molempien osapuolten oli helppo osallistua. Toisinaan toiminta ei ollut kohderyhmälle sopivaa tai oli liian aikuiskeskeistä. Se oli liian vaikeaa, asiasisältö ei ollut kiinnostavaa lähinnä lasten näkökulmasta ja kerholaisten toimintakykyä ei huomioitu. Toiminnasta puuttui visuaalisuus, esimerkiksi saduista ei näytetty kuvia, mikä olisi lisännyt mielenkiintoa ja auttanut keskittymään. Tämä olisi ollut tärkeää sekä lapsille että ikäihmisille. Ikäihmiset olisivat tarvinneet visuaalisuutta erityisesti siksi, jos muisti tai kuulo on heikentynyt. Vaikka kaikki toiminta ei välttämättä soveltunut jokaiselle, varmasti joka kerralla löytyi kaikille jotakin mieleistä. Vuorovaikutusta pyrittiin kuitenkin mahdollistamaan monenlaisella yhteisellä tekemisellä, kuten askartelulla.

Kaiken kaikkiaan Terhokerhojen toimintaan sisältyi kulttuuriperintöä. Terhokerhoissa käsiteltiin ajankohtaisiin juhlapyyhiin liittyviä perinteitä eri keinoilla, kuten muistelemalla. Toisaalta ikäihmisiä olisi voinut vielä enemmän rohkaista jakamaan muistojaan ja kokemuksiaan. Toiminta oli usein liian ohjaajakeskeistä. Osallistujilla kuitenkin oli halua jakaa ajatuksiaan ja muistojaan. Terhokerhojen vapaaehtoisilla on haastava tehtävä luoda puitteet kahden niin eri-ikäisen sukupolven kohtaamiselle ja kulttuuriperinnön välittymiselle, joten on ymmärrettävää jos aina toiminta ei kohtaa molempia sukupolvia. Tärkeintä on kuitenkin, että on luotu paikka, jossa eri sukupolvet voisivat kohdata vapaasti.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa käsitellään aineistosta nostettuja haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuriperinnön välittymiselle. Kulttuuriperinnön välittymisen edellytyksenä on vuorovaikutus sukupolvien välillä. Mikäli tässä on haasteita, on se haaste myös kulttuuriperinnön välittymiselle. Haasteita ja mahdollisuuksia kuljetetaan koko ajan rinnakkain pohtien niiden taustalla olevia syitä. Lisäksi esiin tuodaan myös mieleen nousseita kehitysehdotuksia kerhon tulevaisuutta ajatellen. Kaiken kaikkiaan tuloksista löytyy hyvin paljon samoja asioita, joita käsitellään myös opinnäytetyön käsitteellisessä viitekehyksessä sekä aiemmissa tutkimuksissa.

Perustamalla Terhokerhon kaltainen toimintamalli, on luotu mahdollisuus kulttuuriperinnön välittymiselle sukupolvien kohtaamisen kautta. Tämä toimintamalli tukee aineettoman kulttuuriperinnön säilymistä sekä antaa mahdollisuuden sen jakamiselle. Kuten Ukkonen-Mikkolan väitöskirjan tuloksista näkyy, myös opinnäytetyöstä nousee esiin samoja piirteitä. Lapset saavat oppia omista juuristaan ja menneen ajan kulttuuriperinnöstä oppiessaan samalla sosiaalisia taitoja, kun taas ikäihmiset saavat kuulla tämän päivän kulttuurista sekä päiväänsä uutta sisältöä ja mielekkyyttä. Myös molemminpuolista iloa ja positiivisuutta on molempien sukupolvien mahdollisuus saada yhdessä tekemisen kautta. Molemminpuolinen ilo nousi keskeisenä esille myös Heymanin ja Gutheilin tutkimuksessa. Opinnäytetyön käsitteellisessä viitekehyksessä käsitellään näitä samoja, kerhostakin nousseita hyötyjä. Suuri mahdollisuus kerhoon osallistumisen kannalta on se, ettei keneltäkään vaadita mitään, vaan sinne voi tulla kuka vain, omana itsenään.

Opinnäytetyössä mukana olleet kaksi Terhokerhoa järjestetään palvelutaloissa, mikä osaltaan mahdollistaa sekä toisaalta luo haasteita kulttuuriperinnön välittymiselle. Palvelutalon asukkaiden on helppo päästä paikalle, joten se edesauttaa ikäihmisten osallistumista kerhoon. Toimintakyvyn heikennyttä saattaa olla vaikeaa tulla kerhoon kauempaa, joten huonokuntoisempien ikäihmistenkin pääsy kerhoon on mahdollista. Palvelutalo ei kuitenkaan ole neutraali tila, joten se saattaa luoda kynnyksen ulkopuolisten ikäihmisten ja lapsiperheiden osallistumiselle. Neutraalimpi paikka voisi olla yleisempi tila kuten Mannerheimin Lastensuojeluliiton tai Suomen Punaisen Ristin

kerhotilat, mikäli sellaisia on olemassa. Tällöin paikalle voitaisiin saada enemmän toimintakykyisempiä ikäihmisiä.

Haasteena vuorovaikutukselle lasten kanssa näyttää olevan ikäihmisten heikentynyt toimintakyky eri osa-alueilla. Tämä on haaste, joka ihmisten ikääntyessä tulee väistämättä vastaan. Rajoittunut toimintakyky vaikuttaa myös ikäihmisten kerhon toimintaan osallistumiseen, mikä ilmenee haasteena myös ”They Touch Our Hearts” - tutkimuksessa. Aistien heikentyminen, rajoittunut fyysinen toimintakyky sekä psyykkisen toimintakyvyn muutokset, kuten muistivaikeudet, ovat haasteita myös toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle. Opinnäytetyön käsitteellinen viitekehys tukee näitä tuloksia osaltaan, sillä siitä ilmenee toimintakyvyn muutosten tuomia haasteita vuorovaikutukselle. Ainoa keino vastata tähän haasteeseen on toimintakyvyn huomioiminen huolellisella suunnittelulla ja toteutuksella sekä tilojen järjestämisellä. Toisaalta kerho voi myös toimia mahdollisuutena toimintakyvyn kaikkien osa-alueiden tukemiseen ja ylläpitämiseen.

Terhokerhoon osallistuvat ikäihmiset ovat jo hyvinkin iäkkäitä, joten he voisivat olla kerhossa käyvien lasten isoisovanhempia, eli neljättä sukupolvea. Käsitteellisen viitekehysten mukaan lasten ja ikäihmisten välisen ikäeron ollessa hyvin suuri, näyttäisi se luovan kuilua heidän välilleen. Lapsilla ja ikäihmisillä on erilainen arki ja kiinnostuksen kohteet, joita on vaikeaa sovittaa yhteen. Tällöin vuorovaikutus lasten ja ikäihmisten välillä on haastavampaa. Elämäntutkimus- ja kehittämishankkeen tulokset osoittavatkin, että yhtenevät kiinnostuksenkohteet edistävät sukupolvien vuorovaikutusta.

Kuilun vuoksi osa lapsista kokee vaikeutta lähestyä ikäihmisiä, ja ikäihmiset kokevat sosiaalisen isovanhemmuuden haastavaksi. Vaikka tarkoituksena on yhdistää sukupolvia, se ei välttämättä ole helppoa, varsinkin kun ikäihmiset ovat hyvin vanhoja ja lapset kovin pieniä. Ilman rohkaisua sukupolvien välinen vuorovaikutus jää pinnalliseksi. Tällöin ikäihmiset ovat ikätoveriensa seurassa ja lapset toisten lasten tai vanhempiensa kanssa. Toisin kuin tässä opinnäytetyössä, Heyman ja Gutheil saivat tutkimuksessaan päinvastaisia tuloksia. Tutkimuksessa korostuu kodinomainen ilmapiiri ja sosiaalisen isovanhemmuuden erinomainen toteutuminen. Vanhemmat ovat kerhossa kuitenkin mahdollisuus kulttuuriperinnön välittymiselle. He näkevät kerhon toiminta-ajatuksen tärkeänä ja pyrkivät kannustamaan lapsia sekä olemaan tukena, jotta lapset

uskaltaisivat paremmin ottaa kontaktia ikäihmisiin. Kaiken kaikkiaan suuri ikäero nähdään haasteena vuorovaikutuksen syntymiselle ja täten kulttuuriperinnön välittymiselle.

Vuorovaikutuksen haasteista huolimatta lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta on kerhoissa. Kaikki tapahtuva vuorovaikutus, niin sanaton kuin sanallinenkin, ovat mahdollisuus kulttuuriperinnön välittymiselle. Kuten opinnäytetyössä, myös Ukkonen-Mikkolan väitöskirjassakin huomattiin lasten ja ikäihmisten välille rakentuvan sosiaalisia suhteita ja heidän välillään oli niin sanatonta kuin sanallistakin vuorovaikutusta.

Terhokerhon toiminnan edellytyksenä on osallistujien ja vapaaehtoisten motivaatio tulla kerhoon, joka tulee jo nyt hyvin esiin kerhoissa. Innokas osallistuminen on mahdollisuus myös kulttuuriperinnön välittymiselle. Vapaaehtoisten tietämys kulttuuriperinnön välittämisen keinoista sekä sen aktiivinen nostaminen toiminnan sisältöön, esimerkiksi juhlapyhien perinteillä, mahdollistaa kulttuuriperinnön välittymisen. Toisaalta ajoittain kulttuuriperintöä olisi myös mahdollista ujuttaa enemmän tekemiseen esimerkiksi kertomalla laulujen taustasta ja antaa tilaa keskustelulle siitä. Osaltaan haasteena on se, ettei toiminta aina sovellu kaikille sukupolville tai ryhmän ohjaus on hankalaa. Mietityttämään jäikin, millaista koulutusta vapaaehtoiset saavat ja voisiko siihen lisätä koulutusta ryhmänohjaustaidoista? Olisiko hyvä vielä vahvistaa yhden ohjaajan vetovastuuta, jolloin muille ohjaajille jäisi aikaa avustaa osallistujia? Tuolloin kerhon ohjaaminen voisi olla mielekkäämpää vapaaehtoisille itselleen ja sitä kautta kaikille kerholaisille.

Vapaaehtoiset ovat saaneet luotua vapaampaa ilmapiiriä vähemmän ohjatun toiminnan kautta, joka on luonut kerhoon luonnollisia tilanteita sukupolvien välille. Tällöin kulttuuriperintöä on välittynyt huomaamattakin sukupolvelta toiselle. Ikäihmisetkin ovat saaneet vapaan mahdollisuuden kertoa elämän kokemuksistaan ja vanhoista ajoista. Vapaampia tilanteita olisi kuitenkin hyvä vielä lisätä niiden antoisuuden vuoksi. Tämä näkyy myös Ukkonen-Mikkolan väitöskirjassa sekä Heymanin ja Gutheilin tutkimuksessa, joissa nousee esiin tärkeys spontaaneille lasten ja ikäihmisten kohtaamisille. Toiminnan ei tarvitse aina olla niin ohjattua ja se voisi enemmän tukea kerholaisia kontaktinottoon. Myös Elämänkulku ja ikäpolvet -tutkimus- ja

kehittämishankkeesta nousee esiin, että olennaiseksi koetaan luonteva yhteinen toiminta, ei niinkään ohjauskeskeiset tilanteet.

Haasteena kulttuuriperinnön välittymiselle ovat kuitenkin liian pienet lapset, joiden on vielä liian vaikea ymmärtää vanhoja asioita tai itse kertoa tämän päivän kulttuurista ikäihmisille. Myös pienten lasten kehitystaso, kuten vuorovaikutustaidot ja keskittyminen, ei ole riittävä, että he hyötyisivät kulttuuriperinnön kannalta näistä rennommista tilanteista. ”They Touch Our Hearts” -tutkimuksessa kuitenkin osa lapsista oli jo kouluikäisiä, mikä näyttää olevan sopivampi ikä kulttuuriperinnön välittymiselle. Lapset olivat tarpeeksi vanhoja keskustellakseen ja kuunnellakseen ikäihmisten tarinoita.

Suureksi taustalla olevaksi haasteeksi nousi ongelma Terhokerhojen markkinoinnin tehokkuudessa. Terhokerhoa on markkinoitu runsaasti eri tavoin, mutta se ei kuitenkaan näytä suuresti tuottaneen tulosta. Useilla kerhokerroilla lapsia oli paikalla hyvin vähän tai ei ollenkaan. Tämä kertoo siitä, että perheet eivät hakeudu kerhoon, vaikka se voisi olla perheille yhteinen harrastus. Heymanin ja Gutheilin tutkimuksessa oli päinvastoin niin, että lapsia oli mukana tarpeeksi, mutta ikäihmisiä olisi toivottu tulevan enemmän paikalle. Toisaalta Tampereen kokoinen suuri kaupunki tarjoaa myös paljon muita harrastusmahdollisuuksia lapsiperheille. Kerhoja pidetään melko harvoin, joten siitä on vaikeaa muodostua säännöllistä toimintaa perheelle. Jos yksikin kerta jää välistä, kynnys jatkaa kerhossa käymistä saattaa muodostua korkeaksi, kun kerhokertojen välinen aika on niin pitkä. Tämä vaikeuttaa myös vuorovaikutussuhteen muodostumista ikäihmisten ja lasten välillä, kun osapuolet eivät muista toisiaan. Lapsien puuttuessa sukupolvet eivät kohtaa eikä kulttuuriperintöä välity. Olisikin hyvä pohtia, kuinka usein kerhoja järjestetään, ja miten se vastaa osallistujien tarvetta sekä innokkuutta.

Ikäihmisten ja lapsiperheiden arjen erilaisuus näkyi myös taustalla syynä siihen, ettei lapsiperheitä aina käy Terhokerhossa. Käsitteellisessä viitekehyksessä tuodaankin esille nyky-yhteiskunnan muuttuneita sukupolvien välisiä suhteita. Vanhempien työ ja lasten viikot päiväkodissa tai koulussa aiheuttavat kiireitä, joten viikonloppuna halutaan mahdollisesti olla perheen kesken kotona tai on muuta tekemistä. Iältään 5–10 -vuotiaita lapsia, joille Terhokerho on ensisijaisesti suunnattu, saattaa kiinnostaa enemmän pelit ja kaverit kuin kerhoon tuleminen. Kokevatko nykypäivän lapset Terhokerhon toimintaa kovinkaan mielekkääksi? Vanhempien on helpompi tuoda kerhoon perheen pienemmät

päiväkoti-ikäiset lapset, joille kerhon toiminta ei kuitenkaan ole pääasiassa suunnattu. Toisaalta kaikki vanhemmat eivät välttämättä edes tiedä lapsille suunnatusta ikäraja. Jos Terhokerhossa halutaan lasten ikärajaa pitää, se tulisi saada paremmin perheiden tietoon. Jos kerhot pidetään avoimina kaikille lapsille, toimintaa tulisi suunnitella enemmän myös perheen pienimmille soveltuvaksi, mitä se ei aina ole. Lasten ikäraja toteutuessaan on kuitenkin mahdollisuus kerholle ja kulttuuriperinnön välittymiselle. Kerhon toiminta vastaa paremmin sen ikäisten lasten kehitystasoa. Tällöin kulttuuriperinnön välittyminen olisi molemminpuolista.

Terhokerhoja on kuitenkin markkinoitu hyödyntäen esimerkiksi lähiympäristön päiväkoteja, koulua ja muita palveluita sekä sosiaalista mediaa. Henkilökohtaisempi ja ihmisläheisempi lähestyminen vaikuttaisi olevan tehokkaampaa. Kyseisissä palvelutaloissa, jossa kerhoa pidetään, ikäihmisille on käyty esittelemässä kerhoa. Ikäihmisiä onkin aina paikalla, varsinkin palvelutalossa asuvia. Voisiko kerhoa markkinoida kuitenkin enemmän myös muissa ikäihmisiä tavoittavissa paikoissa, kuten senioritaloissa. Tällöin paikalle saataisiin myös toimintakykyisempiä ikäihmisiä. Koulussa Terhokerhoa on markkinoitu jakamalla esitteitä oppilaiden reppuihin. Markkinointia tulisi suunnata kuitenkin alakouluille enemmän, jolloin tietoa saataisiin välitettyä lapsille, jotka vastaavat kerhon ikäsuositusta. Markkinointi voisi olla henkilökohtaisempaa, esimerkiksi kerhon esittely vanhempainillassa. Markkinointia voisi myös levittää laajemmalle alueelle, jos näin ei ole jo tehty. Tällöin olisi aina vain parempi mahdollisuus saada lapsia mukaan kerhoon. Mikäli markkinointi herättäisi kohderyhmän kiinnostuksen paremmin, olisi mahdollisuus luoda paremmat puitteet kerhon toimimiselle ja kulttuuriperinnön välittymiselle.

Oheiseen kuvioon on koottu yhteen opinnäytetyön aineistosta esiin nostetut haasteet ja mahdollisuudet kulttuuriperinnön välittymisen kannalta sekä mieleen nousseet kehitysehdotukset, jotka voisivat edistää kerhon toimimista. Haasteet ja mahdollisuudet muodostuvat ulkoisista ja sisäisistä tekijöistä sekä niiden keskinäisestä vaikutuksesta. Sisäisiin tekijöihin lukeutuvat niin ohjaajat, osallistujat kuin toimintakin. Ulkoisia tekijöitä ovat pääasiassa markkinointiin liittyvät asiat sekä nyky-yhteiskunnassa vallitseva tilanne sukupolvien kohtaamisen kannalta. Haasteita ja mahdollisuuksia on täytynyt pohtia opinnäytetyössä useasta näkökulmasta, sillä kulttuuriperinnön välittyminen koostuu useista eri tekijöistä.

<p style="text-align: center;">HAASTEET</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paikkana palvelutalo - Haasteet vuorovaikutuksessa <ul style="list-style-type: none"> - Toimintakyky - Sukupolvien kuilu - Suuri ikäero - Liian pienet lapset - Erilainen arki - Toiminta ei kaikille sopivaa - Vapaiden tilanteiden puute - Tehoton markkinointi - Lapsien vähäisyys 	<p style="text-align: center;">MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> - Terhokerho toimintamallina - Osallistuminen helppoa - Paikkana palvelutalo - Kerho tukee toimintakykyä - Vanhempien tuki - Vähäinenkin vuorovaikutus - Osallistujien motivaatio - Vapaaehtoisten tietämys kulttuuriperinnöstä - Vapaiden tilanteiden hyödyntäminen - Lasten ikäraja toteutuessaan
<p style="text-align: center;">KEHITYSEHDOTUKSET</p> <ul style="list-style-type: none"> - Neutraalimpi kerhopaikka - Toimintakyvyn huomiointi suunnittelussa - Ryhmänohjaustaitojen vahvistaminen - Vetovastuun vahvistaminen - Vapaiden tilanteiden lisääminen - Kerhokertojen määrä - Ikärajan selkeytys/toimintaa pienemmille - Markkinointi: muillekin ikäihmisille, laajemmalle alueelle, vanhempainillat 	

KUVIO 2. Yhteenveto opinnäytetyön johtopäätöksistä

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Eettisyys piti huomioida koko opinnäytetyöprosessin ajan alusta loppuun. Aihetta valitessa mietittiin tarkkaan, ettei aihe loukkaisi ketään. Vaikka tutkittiin haasteita ja mahdollisuuksia, pyrittiin haasteet ilmaisemaan mahdollisimman neutraalisti toimintaa kritisoimatta. Opinnäytetyön hypoteesi oli, että sekä haasteita että mahdollisuuksia tulee löytymään kerhotoiminnasta. Opinnäytetyön aihe muodostui yhteistyötahon kanssa neuvoteltaessa, mutta kuitenkin oman kiinnostuksen pohjalta. Opinnäytetyöllä haluttiin antaa työelämätaholle mahdollisuus kehittää toimintaansa. Aihe oli herättänyt innostusta työelämätahon puolelta, joten hekin olivat sitoutuneita yhteistyöhön.

Opinnäytetyössä ei varsinaisesti ollut suurta teoriaa taustalla, vaan käsitteellinen viitekehys ohjasi teoriapohjaa. Käsitteet pyrittiin määrittelemään tarkasti useita eri lähteitä käyttäen, jotta ne tulivat huomioiduksi mahdollisimman monipuolisesti. Lähteiksi etsittiin mahdollisimman tuoreita ja luotettavia julkaisuja. Lähteinä käytettiin tietokirjallisuutta, virallisia internet-sivustoja sekä yliopistossa tehtyjä pro gradu- ja väitöskirjatutkimuksia, mutta ammattikorkeakoulutasoiset opinnäytetyöt rajattiin pois. Tutkimustehtävä ja -kysymykset olivat riittävän avoimia ja neutraaleja eikä niistä voinut tehdä ennakko-oletuksia. Opinnäytetyössä ei ollut varsinaista tutkimusongelmaa, johon etsittiin ratkaisua, vaan nostettiin esiin löydettyjä asioita.

Haastatteluihin, lasten aineiston keruuseen sekä kyselylomakkeisiin kysyttiin erilliset kirjalliset luvat niihin osallistuvilta henkilöiltä. Vilkkakin (2006, 57) toteaa, että luvan kysyminen on hyvän tutkimuskäytännön mukaista. Kaikille kerrottiin selkeästi, mitä opinnäytetyöhön osallistuminen tarkoittaa käytännössä eikä kenenkään henkilöllisyys tulisi käymään ilmi. Lasten ja vanhusten kohdalla tiedostettiin, että eettisyyteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Lasten kohdalla lupa kysyttiin heidän huoltajiltaan. Lapsia ei kuitenkaan unohdettu, vaan myös heiltä kysyttiin halua osallistua. Opinnäytetyö perustui kerholaisten vapaaehtoisuuteen.

Kohdejoukossa oli paljon erilaisia ikäryhmiä, joten tutkimusmenetelmää mietittiin tarkkaan, jotta kaikilta saataisiin tietoa heille sopivimmalla tavalla. Ikäihmisiä päätettiin haastatella, koska esimerkiksi kyselylomakkeen täyttäminen saattaisi olla heille haastavaa. Ikäihmisten kohdalla tuli huomioida mahdolliset muistisairaudet ja

kognitiiviset valmiudet haastateltavia valittaessa. Lasten kohdalla toiminnallinen haastattelu oli parempi ratkaisu, kuin pelkkä asioista kertominen, jolloin lapset jaksavat myös keskittyä.

Aineiston keruussa pyrittiin luomaan rauhallinen ilmapiiri. Ikäihmiset haastateltiin taukojen aikana tai kerhojen lopuksi, lapsilta kerättiin aineistoa tauolla sekä vapaaehtoiset täyttivät kyselylomakkeen muulloin kuin varsinaisen kerhon aikana, jotta oli aikaa keskittyä eikä kerhon toimintaa häiritty. Kaikki kerhon osapuolet huomioitiin opinnäytetyössä, jotta Terhokerhosta saatiin mahdollisimman laaja kuva. Aineistonkeruu toteutettiin kahdessa eri kerhossa, jotta edelleen saatiin laajennettua kuvaa ja opinnäytetyö olisi mahdollisimman luotettava.

Osaltaan opinnäytetyön luotettavuuteen vaikutti saadun aineiston määrä. Aineistoa saatiin riittävästi, tosin lapsilta hieman vähemmän kuin oli tarkoitus. Saatu aineisto käsiteltiin mahdollisimman todenmukaisesti, joten tarkoituksena ei ollut neutralisoida tai yleistää aineistosta saatua tietoa liikaa. Aineistoa pystyttiin käsittelemään melko tarkasti ja nostamaan yksityiskohtaisestikin asioita esille. Kerhoista saatu aineisto yhdistettiin, joten kerhoja ei eritelty tutkimuksen aikana. Tulokset ovat mahdollisesti yleistettävämpiä, koska mukana oltiin useammassa kerhossa.

Tutkimusaineistosta pidettiin huolta koko tutkimuksen ajan. Kaikki saatu aineisto hävitettiin analyysin jälkeen. Tekijöiden vastuulla oli tutkittavien yksityisyyden suoja eli opinnäytetyöstä ei tunnista ketään, vaan tulee arvioida, kuinka tarkasti asiat kirjoitetaan. Tunnistamisriskiä lisäsi esimerkiksi toisen tutkimukseen osallistuvan paikkakunnan pieni koko. (Kuula 2006, 204.)

8 LOPUKSI

Sosionomin ammatin kannalta on hyvä tietää sukupolvien välisestä kohtaamisesta ja sen eduista. Sosionomi voi työskennellä laajalla kentällä niin lasten kuin ikäihmistenkin parissa, joten opinnäytetyön tekemisen kautta on mahdollisuus lisätä sukupolvien kohtaamista tulevissa työtehtävissä, kun sen mahdollisuuksista tiedetään.

Alusta lähtien työ eteni tasaisen jouhevasti, kun yhteistyökumppani löytyi nopeasti ja aihe rajautui neuvotteluissa sopivaksi molemmille osapuolille. Aineistonkeruu onnistui suurimmaksi osaksi suunnitelmien mukaan, vaikka lapsilta saadun aineiston vähäisyys harmittikin. Suunnittelun vuoksi työ saatiin kasaan hyvin tiiviiksi kokonaisuudeksi. Opinnäytetyön jokainen vaihe tutkimussuunnitelmasta loppusanoihin asti tehtiin yhdessä, sillä tekstistä haluttiin saada yhtenäinen ja varmistaa kaikille sama työmäärä. Opinnäytetyö on mahdollisuus myös yhteistyökumppani Koko Suomi leikkii -hankkeelle, sillä opinnäytetyön kautta he saavat väliarviointia yhdestä hankkeen toimintamuodosta, Terhokerhosta. Väliarviointi antaa heille tilaisuuden kehittää toimintaansa tulevaisuudessa.

Opinnäytetyötä tehtiin kerhojen alkuvaiheessa, jolloin Terhokerhoja kokonaisuudessaan ei ollut vielä kovin paljon Pirkanmaan ja Hämeen alueella. Tulos voisi olla erilainen, jos tällainen tutkimus tehtäisiin näihin kerhoihin myöhemmin, kun rutiini kerhon pyörittämiseen olisi syntynyt. Tulokset voisivat olla myös toisenlaiset, jos opinnäytetyö olisi toteutettu eri kerhoissa, koska kerhoilla on erilaiset toimintaympäristöt, eri osallistujat ja ohjaajat. Opinnäytetyöhön olisi saanut vielä laajemman näkökulman, jos sitä olisi tehty useammassa kuin kahdessa kerhossa. Tähän tässä opinnäytetyössä ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta, koska kerhoja oli perustettu vielä niin vähän.

Jatkotutkimusaiheita opinnäytetyölle voisi olla esimerkiksi kerhon sisällöllinen kehittäminen. Tämän voisi toteuttaa tekemällä ideapaketin kerhojen ohjaajille tai muokkaamalla jo olemassa olevaa Terhoreppua. Myös markkinoinnin kehittäminen olisi hyvä tehtävä opinnäytetyön tekijälle.

LÄHTEET

- Alanen, L. 2005. Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. 2005. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus, 161–186.
- Alanen, L. 2005. Polvesta polveen. Sukupolvi sosiologisena käsitteenä ja tutkimuskohteena. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. 2005. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus, 97–115.
- Allahwerdi, H. 2008. Heijastuksia kulttuureista. Teoksessa Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö. Lapsi ja isovanhemmat. Puheenvuoroja isovanhemmudesta. 3/2008. Espoo: Cultura Oy, 2–12.
- Dahlblom, T. 2000. Sukupolvet kohtaavat – tapaustutkimus lasten ja vanhusten yhteisestä palvelutalosta. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu - tutkielma.
- Elämänkulku ja ikäpolvet. 2014. Hanke. Luettu 5.2.2014. <http://ikapolvet.fi/hanke>
- Elämänkulku ja ikäpolvet. 2014. Tutkimus. Luettu 5.2.2014. <http://ikapolvet.fi/hanke/tutkimus>
- Fågel, S. 2010. Isovanhemmuutta sukupolvien ketjussa – kurkistus suurten ikäluokkien lapsuuteen. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. 2010. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 52–67.
- Fågel, S. & Rotkirch, A. 2010. Mitä lastenlasten kanssa tehdään? Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. 2010. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 80–97.
- Heyman, J. & Gutheil, I. 2008. ”They Touch Our Hearts”: The Experiences of Shared Site Intergenerational Program Participants. *Journal of Intergenerational Relationships* 6(4), 397–412.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huhtanen, K. 2005. Sosiaalinen vuorovaikutus perustuu onnistuneeseen kommunikaatioon. Teoksessa Parkkinen, T. & Keskinen, S. (toim.) Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. 2005. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 8–20.
- Jyrkämä, J. 2005. Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. 2005. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus, 267–323.
- Kalliomaa, M. 2008. Muuttuvat mummit. Teoksessa Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö. Lapsi ja isovanhemmat. Puheenvuoroja isovanhemmudesta. 3/2008. Espoo: Cultura Oy, 42–46.

Kan, S. & Pohjola, L. 2012. Erikoistu vanhustyöhön. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kananen, J. 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2012. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 17–63.

Koko Suomi leikkii -hanke. Hankesuunnitelma. 2014. Suomen Kulttuurirahasto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto & Suomen Punainen Risti.

Koko Suomi leikkii -hanke. PowerPoint. 2014. Suomen Kulttuurirahasto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto & Suomen Punainen Risti.

Koko Suomi leikkii. 2014. Terhokerho. Luettu 9.10.2014.
<http://www.kokosuomileikkii.fi/terhokerho/>

Koko Suomi leikkii. 2014. Tietoa hankkeesta. Luettu 9.10.2014.
<http://www.kokosuomileikkii.fi/hanketiedot/>

Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R. & Rasku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. 2006. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 51–69.

Kumpula, S. 2010. Isovanhemmuuden merkityksestä. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. 2010. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 73–79.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laru, S., Oulasmaa, M. & Saloheimo, A. 2010. Isovanhemmuuden eri muodot ja haasteet. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. 2010. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 105–115.

Luumi, P. 2008. Isovanhemmat satu- ja tarinaperinteen siirtäjinä. Teoksessa Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö. Lapsi ja isovanhemmat. Puheenvuoroja isovanhemmuudesta. 3/2008. Espoo: Cultura Oy, 13–24.

Marin, M. 2005. Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. 2005. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus, 17–48.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen P., Pulkkinen, L. & Ruoppila I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nykänen, M. 2014. Lisää leikkiä! Kotivinkki 13/2014, 74–77.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Aineeton kulttuuriperintö. Luettu 23.10.2014.

[http://www.minedu.fi/OPM/Kansainvaelliset_asiat/kansainvaelliset_jaerjestoet/unesco/ai
neetonkulttuuriperinto/?lang=fi](http://www.minedu.fi/OPM/Kansainvaelliset_asiat/kansainvaelliset_jaerjestoet/unesco/ai
neetonkulttuuriperinto/?lang=fi)

Rantamaa, P. 2005. Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. 2005. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus, 49–95.

Reiman-Salminen, K. 2008. Sukupolvien ketju kannattelee. Teoksessa Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö. Lapsi ja isovanhemmat. Puheenvuoroja isovanhemmudesta. 3/2008. Espoo: Cultura Oy, 47–57.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. 1.–2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Rotkirch, A., Söderling, I. & Fågel, S. 2010. Isovanhemmuuden merkitys korostuu. Teoksessa Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoavaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. 2010. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 5–9.

Saarenheimo, M., Pietilä, M., Maununaho, S., Tiihonen, A. & Pohjolainen, P. 2014. Ikäpolvien taju. Elämänsä eläminen ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto.

Suomen museoliitto. 2014. Kulttuuriperintö ja museot. Luettu 23.10.2014.
<http://www.museoliitto.fi/index.php?k=9189>

Suomi, A. 2003. Sukupolvi- ja perhetyö. Teoksessa Marin, M. & Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. 2003. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–186.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013. Kulttuuriperintö kysymysten jäljillä. Teoksessa Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2003. Mitä on kulttuuriperintö? Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 12–27.

Ukkonen-Mikkola, T. 2011. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Väitöskirja.

UNESCO. 2014. What is Intangible Cultural Heritage? Luettu 23.10.2014.
<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00002>

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje tutkimuslupahakemukselle

Saatekirje tutkimuslupahakemukselle

Olemme Eveliina Heinonen, Iida Pajukangas ja Marika Järvenpää Tampereen ammattikorkeakoulusta. Opiskelemme sosiaaliajaa ja olemme tekemässä opinnäytetyötä. Anomme tutkimuslupaa opinnäytetyömme aineistonkeruuta varten. Toteutamme opinnäytetyömme Pirkanmaa-Hämeen-alueen Terhokerhoissa tammi-maaliskuun aikana 2015.

Opinnäytetyömme nimi on Sukupolvet kohtaavat Terhokerhossa – haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuriperinnön välittymiseen. Aineettoman kulttuuriperinnön siirtyminen on tärkeä turvata, jotta kulttuuriperintö voi jatkua ja siirtyä edelleen seuraavalle sukupolvelle. Hankkeen sukupolviin ja kulttuuriperintöön liittyvät tavoitteet ovat opinnäytetyömme taustatavoitteita. Opinnäytetyöllä pyrimme tarkastelemaan ja tuomaan esiin Terhokerhojen haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuriperinnön välittämisessä ja sukupolvien kohtaamisessa. Arvioivan työottemme avulla Terhokerhojen on mahdollista saada opinnäytetyöstämme väliarviointia toimintaansa. Sen kautta heillä olisi mahdollisuus tarttua löytämiimme haasteisiin ja mahdollisuuksiin sekä kehittää toimintaansa.

Tutkimustehtävänämmme on selvittää, mitä haasteita ja mahdollisuuksia Terhokerhon toiminnassa ilmenee kulttuuriperinnön välittymisen kannalta. Tarkastelemme myös mm. vuorovaikutussuhteen rakentumista, mikä osaltaan liittyy kulttuuriperinnön välittymiseen. Keräämme aineistoa kyselylomakkeilla vapaaehtoisilta ja lasten vanhemmilta, havainnoimalla kerhon toimintaa, haastatteleamalla kerholaisia sekä keräämällä lapsilta aineistoa piirtämisen keinoin.

Ohessa on liitteenä tutkimussuunnitelmamme.

Terveisin

Eveliina Heinonen

Iida Pajukangas

Marika

Järvenpää

Liite 2. Suostumus osallistumisesta tutkimukseen

Hei!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä yhteistyössä Koko Suomi leikkii –hankkeen Terhokerhojen kanssa. Opinnäytetyömme aihe on: Sukupolvet kohtaavat Terhokerhossa – haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuriperinnön välittämiseen.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että me kaikki kolme olemme mukana Terhokerhossa alkuvuonna 2015. Keräämme aineistoa havainnoimalla, haastattelemalla ja kyselylomakkeilla. Lapsilta kerätään aineistoa toiminnallisilla menetelmillä esim. piirtämällä. Käytämme nauhuria apuna haastatteluissa. Aineiston keruu tapahtuu Terhokerhon aikana.

Aineiston keruu tapahtuu luottamuksellisesti eikä nimiä mainita missään. Tietoja käytetään vain opinnäytetyöhömmme. Kaikki saatu materiaali hävitetään käsittelyn jälkeen.

Ystävällisin terveisin

Eveliina Heinonen, Iida Pajukangas ja Marika Järvenpää

Suostun opinnäytetyönne tutkimukseen:

Kyllä Ei

allekirjoitus ja nimenselvennys

Huoltajan suostumus lapsen (nimi) _____ osallistumisesta tutkimukseen:

Kyllä Ei

huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 3. Havainnointirunko

Havainnointirunko

- Vapaaehtoisten toiminta
 - o Miten huomioivat lapset, ikäihmiset ja aikuiset?
 - o Pyrkivätkö tukemaan lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta?

- Toiminnan sisältö
 - o Vahvistaako toiminta hankkeen tavoitetta, vai onko toiminta ”aiheen” vierestä?
 - o Onko toiminta lasten ja ikäihmisten kanssakäymistä vahvistavaa?

- Lasten ja ikäihmisten välinen vuorovaikutus
 - o Kertovatko he toisilleen oman aikansa kulttuurista?
 - o Ovatko ylipäänsä kontaktissa?

- Vanhempien rooli
 - o Mitä he tekevät kerhossa?
 - o Pyrkivätkö tukemaan lasten ja ikäihmisten välistä vuorovaikutusta?

Liite 4. Teemahaastattelun runko

Teemahaastattelu ikäihmisille

Terhokerho:

- Mikä sai sinut tulemaan tänne?
- Miten olet viihtynyt kerhossa?
- Kuinka monta kertaa olet käynyt kerhossa?

Vuorovaikutus:

- Miten lapset ovat ottaneet kontaktia sinuun?
- Miten itse olet ottanut kontaktia lapsiin?
- Onko se ollut mielestäsi helppoa?

Kulttuuriperintö:

- Mitä olette jutelleet lasten kanssa?
- Oletko kertonut lapsille vanhoista asioista?
- Mitä lapset ovat kertoneet sinulle?
- Mitä olette tehneet kerhossa? Lasten kanssa?

Liite 5. Aineistonkeruumenetelmä lapsilta

Aineistonkeruumenetelmä lapsilta

Piirtäminen miettimästämme aiheesta, jonka jälkeen lapsi saa kertoa piirroksestaan. Nauhoitamme lapsen kanssa käydyn keskustelun. Keskustelu toteutetaan mahdollisesti lapsiryhmässä.

Piirtämisen aihe:

Piirrä itsesi Terhokerhossa.

Liite 6. Kyselylomake kerhon ohjaajille

1(2)

Kyselylomake Terhokerhon ohjaajille

Taustatiedot

1. Ikä: _____ vuotta

2. Onko sinulla aiempaa kokemusta ryhmän ohjaamisesta?

Kyllä ____ Ei ____

Lisätietoja:

Terhokerho

3. Miksi halusit Terhokerhon ohjaajaksi?

4. Mikä on roolisi Terhokerhon ohjaajana?

Kulttuuriperintö

5. Millaisia keinoja kulttuuriperinnön välittämiseen käytätte Terhokerhossa?

2 (2)

6. Miten kulttuuriperinnön välittyminen mielestänne onnistuu, ja näettekö siinä haasteita?

Liite 7. Kyselylomake lasten vanhemmille

1 (2)

Kyselylomake lasten vanhemmille

1. Mikä sai teidät tulemaan Terhokerhoon?

2. Onko lapsesi ilmaissut kokemuksiaan/ajatuksiaan Terhokerhosta? (puhunut, piirtänyt tms.)

Kyllä ___ Ei ___ En osaa sanoa ___

Lisätietoja:

3. Haluaako lapsesi ottaa kontaktia ikäihmisiin kerhossa?

Kyllä ___ Ei ___ En osaa sanoa ___

4. Tuetko lastasi olemaan ikäihmisten kanssa kerhossa?

Kyllä ___ Ei ___ En osaa sanoa ___

Lisätietoja:

2 (2)

5. Mitä muuta haluat sanoa Terhokerhosta?

Kiitos vastauksesta!